

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 3

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

9. FEBRUÁRA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Kresba: Tibor Kovalik

Boh nám prichádza v ústrety, keď sa vo svojom Synovi, ktorého evanjelium volá večné Slovo, stal človekom. Boh ide takto cestou ľudí. Nie cestou v podobe nadčloveka, ktorý túži po moci, ale cestou služby od jasiel po kríž. Boh tým, že sa stal človekom, zjavil sa v podobe zraniteľnej a nakoniec ukrižovanej lásky.

Na ceste dejín sa mnohí usilujú ísť touto cestou a tak sa stať darom pre iných. Medzi nich patria apoštoli slovanských národov a spolupatróni Európy sv. Konštantín-Cyril a sv. Metod. Pri príležitosti významného 1150. výročia ich príchodu na naše územie, ktoré budeme sláviť roku 2013, chceme ich mať pred našim duchovným zrakom a učiť sa od nich. Právom. Ich pôsobením naši predkovia svojou písomnou kultúrou, právnym poriadkom, predovšetkým však etickými normami kresťanstva vstúpili do európskych dejín, do vtedajšieho sveta. Svojou múdrosťou predišli storočia, keď osvojovanie si evanjelia prijímali autenticke vo svojej rodnej reči.

Prípravu na toto významné výročie začíname v bratislavskej Katedrále sv. Martina uctením relikvií sv. Konštantína-Cyrila, ktoré sa od r. 1964 uchovávajú v Katedrále - Bazilike sv. Emeráma v Nitre.

Telo sv. Cyrila, ktorý zomrel 14. februára 869, pochovali s veľkou úctou, po pravej strane oltára v rímskej Bazilike sv. Klementa. Dobové kroniky spomínajú mnohé zázraky, ktoré sa udiali pri Cyrilovom hrobe. Po prestavbe baziliky preniesli relikvie do jej novej časti, kde sa nachádzali

Na ceste dejín s apoštolmi Slovanov

až do konca 18. storočia. Počas nepriaznivých čias za Rímskej republiky (1798), ktorá vznikla ako dôsledok Napoleonovej okupácie Ríma, preniesli relikvie do chrámu Chiesa Nuova a uložili ich k hrobu sv. Filipa Neriho. Začiatkom 19. storočia sa relikvie dostali do vlastníctva šľachtickej rodiny Mattei. Rodina sa neskôr aj so svojimi

VILIAM JUDÁK

NITRIANSKY DIECÉZNY BISKUP
cennosťami, medzi ktorými sa nachádzal i relikviár sv. Cyrila, presťahovala z Ríma do mesta Recanti pri Jadranskom mori. Relikvie odovzdali späť do Ríma, do rúk pápeža Pavla VI. v Sixtínskej kaplnke 14. novembra 1963 za účasti biskupa Mons. Andreja Grutku, rektora Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda Mons. Štefana Náhaliku, terajšieho kardinála Jozefa Tomka, koncilových otcov zo Slovenska - biskupov Mons. Ambróza Lazíka, trnavského apoštolského administrátora, Mons. Róberta Pobožného, rožňavského biskupa a Mons. Edurada Nécseyu, nitrianskeho apoštolského administrátora. Prítomná bola aj kňažná Antici-Mattei z Recanti.

Neskoršie - 17. novembra 1963 - ich za prítomnosti pápeža Pavla VI. uložili v Bazilike sv. Klementa v Kaplnke sv. Cyrila a Metoda. Nasledujúci rok časť relikvií darovali katedrále v Nitre (3. februára 1964).

Svätý Otec Benedikt XVI. (18. 8. 2005 v Kolíne nad Rýnom) o význame relikvií povedal: „Relikvie poukazujú na Boha samého: je to totiž on, kto silou svojej milosti dáva krehkým bytosťam odvahu, aby o ňom svedčili pred svetom. Keď nás Cirkev povzbudzuje k úcte voči telesným ostatkom mučeníkov a svätých, nezabúda, že v skutočnosti ide síce len o úbohú ľudskú kosť, ale že sú to kosť osobnosti, ktoré navštívila všetko presahujúca Božia moc. Relikvie svätých sú stopami onej neviditeľnej, ale reálnej prítomnosti, ktorá osvecuje temnoty sveta a ukazuje Nebeské kráľovstvo, ktoré je v našom vnútri.“

Sv. Cyril a Metod nám svojim účinkovaním sprostredkovali tie hodnoty, ktoré označujeme ako „dedičstvo otcov.“ Čo však rozumieme pod týmto toľko ráz používaným výrazom?

(Pokračovanie na 3. strane)

Že ste si nevšimli, kedy a za akých okolností zmizli zo sanitiek červené kríže, ktoré nahradil, nevedno na či pokyn, podivný modrý znak? Netrápi vás, že miznú pamätne tabule dejateľom, ktorí sa obetovali aj za vašu slobodu, ani že niekto polieva farbou súsošie patrónov Európy, ktorí našich predkov pozdvihli na vtedajšiu svetovú úroveň? Nevenujete pozornosť občasným návrhom zameniť text slovenskej štátnej hymny? Načo aj, veď nad Tatrou sa už neblýska a hromy nebijú! Už sme predsa v demokratickom raji, kde niet zloby a nenávisťi či územných požiadaviek susedov, nieto ešte pokusov o kolonizáciu! To iba naši južní susedia krok za krokom smerujú k veľkému Maďarsku a naši západní susedia takmer každodenne v médiách prepierajú utopickú ideu čechoslovakizmu, na ktorú si zrejme zriadili špeciálny útvar vo verejnopráv-

Znamenia

TEODOR KRIŽKA

nej televízii. O niečo tichšie na severe Poliaci zatiaľ teoreticky „legitimizujú“ pochybné nároky na Spiš. Už chýba iba Ukrajina, aby vztiahla ruky na Slovensko až po „Piprad“. Nezbadali ste, že sa vytrácajú pravdivé hymnické piesne, ktorých sa synteticky odzrkadľuje stáročná skúsenosť našich predkov, i že niekomu prekáža dokonca Tichomírom Milkonom zložená báseň „Bože, čoš' ráčil slovenskému ľudu...“? Netrápi vás, že sa už ani na tradičných miestach neuskutočňujú sv. omše za mučeníka Jozefa?

A čo vás vlastne trápi? Aspoň tie dioxíny v nemeckých vajčičkách a bravčovom mäse, ktoré objavili všade okrem Slovenska?

Všimáte si, ako vašim deťom berú identitu, úctu k predkom, lásku ku krajine, ktorá jediná môže byť ich vlasťou? Nepočujete hlasy tzv. literárnych vedcov, spochybňujúce hodnotu klasickej slovenskej literatúry? Kedy ste naposledy počuli voľačo úctivé o Hviezdoslavovi, Vajanskom, Kraskovi, nehovoriac o tých, ktorí museli opustiť svoju vlasť, ako napr. Jozef Cíger Hronský či Karol Strmeň? Prepočuli ste v rozhlase výroky pochybného vysokoškolského profesora, že mu je z veršov Miroslava Váľka na zvracanie? Už ste zabudli na útoky proti Milanovi Rúfusovi v deň či dokonca v hodinu rozlúčky s týmto géniom? Ešte stále si myslíte, že to je iba náhodný zhľuk ojedinelých extravagancií ako trpená súčasť plurality?

Veď si len zapnite rozhlas alebo televíziu, otvorte si noviny - všade je Slovensko najväčšia diera na svete! Akoby sa uskutočnil sen Madeleine Albrichtovej, ak už nezajdeme do dávnejšej minulosti a nepripomenieme si výroky veľvyslankyne ČSFR v USA Rity Klímovej. Ak náhodou niekto našu krajinu aj pochváli, tak iba za dzurindovské reformy, ktoré po štyroch rokoch nadobudli radičovskú mutáciu...

Nepamätáte si, ako takto chválili pred časom Írsko? A kdeže je Írsko dnes?

Nepočúvate dokola, ako sa lusknutím prstov udobrili slovensko-maďarské vzťahy? A povedali vám, za akú cenu? Nie? Nuž len si počkajte, čo sa z toho prímeria vyľufuje!

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Už dlhé roky sa stretávam pri prechádzkach vo svojom najbližšom okolí s prevajami ojedinelej prírodnej anomálie, totiž s akýmsi čudným druhom koreňa, ktorému sa najlepšie darí v neprírodzených podmienkach, z ktorých nezvyšiel a ktoré sú preň jednoznačne nevyhovujúce. Rastlina tým evidentne trpí, no koreň je neoblomný a zároveň bezmocný pred rozmáhajúcim sa zákerným parazitom. Pritom rastlinka je (či dnes už skôr len bola) veľmi pekná, voňavá, pestrofarebná a na prvý pohľad vidieť, že patrí medzi vzácne druhy. Koreň je tiež na prvý pohľad silný, zdravý. Nie je to žiaden narýchlo umelo vyšľachtený pokusný koreňok z laboratória. Len škoda preškoda, že je napadnutý tou pliahou. A tak spomínaný koreň naoko záračne prosperuje (na krátky čas) predovšetkým vykořený a teda bez akýchkoľvek živín, prípadne sa veľmi rýchlo adaptuje na úplne nové, preň cudzie prírodné podmienky. Je mu v zásade jedno aké, len aby boli cudzie! Ide o bizarný úkaz, ktorý je hodný povšimnutia, no predovšetkým nápravy v záujme zachovania jeho jedinečnosti a krásy pre ďalšie generácie. Tento koreňok si totiž neuvedomuje (veď je to len koreň, teda zrejme nemá čim), že podmienky na prežitie, ktoré s veľkou obľubou vyhľadáva a inštinktívne k nim inklinuje, sú preň cudzie, neprírodné, deformujú ho, postupne vysychá a s najväčšou pravdepodobnosťou, ak sa čoskoro nič nezmení, i vyhynie. Najnovšie však sledujem, že sa od neho „nakazili“ aj ostatné druhy „voľne žijúcich“ koreňov v našom lese. Doteraz zdravé a silné, piliere našej prírody, ktorým sa táto chorobná voľnosť až priveľmi pozdáva tak odrazu dobrovoľne vyskakujú zo zeme a čakajú na pustošivý závan akýkoľvek vetrov, ktorý ich už bezpečne zaveje niekde ďaleko, do absolútne neznámej, ale pre nich (opantných spomínaným nebezpečným a rýchlo sa šíriacim cudzopasným vírusom) zaručene „zasľúbenej“ zeme.

Je zda viac ako jasné, že sa tu nechystám rozoberať žiadne prírodné úkazy a že ten koreň, ktorý je tak vážne napadnutý nebezpečným parazitom, je náš slovenský a tiež kresťanský koreň. Nielen zhodnosť pomenovania našej histórie - pôvodu a podzemnej časti rastlín mi prišiel vhod ako námet na toto prirovnanie. Oveľa závažnejším motívom preň bola zhoda možných dôsledkov takto vážne napadnutých „organizmov“ - zánik. Veď nakoniec, čo

ině si zaslúži národ, ktorý sa čoraz viac odvracia od svojich pôvodných hodnôt? Nevonia nám už takmer nič, čo i len minimálne súvisí s národom a o našich kresťanských tradíciách a pevnej viere, ktorá nám bola významnou oporou a majákom počas našich mnohokrát turbulentných období bohatých dejín ani nehovoriac. Akoby sme strácali schopnosť správne posúdiť, ktoré veci sú naozaj dôležité, zásadné a ktoré len pozlátkou, prázdnotou a skazou. Je to veľmi smutné a už sa pomaly prestávam nádejať, že to ako národ (v pôvodnej podobe) vďaka týmto zákerným „civilizačným“ ochoreniam vôbec ustojíme. Chyba je pravdepodobne i v nás rodičoch a v nepresvedčivom spôsobe odovzdávania našich, často iba „tlejú-

O koreňoch

cích“, hodnôt pre ďalšie generácie, ktoré sú tak zákonite odsúdené na úplné uhasenie. Pritom okolité národy a ich predstavitelia, najmä z neďalekého juhu, si privlastňujú všetko čo sa len dá, v mnohých prípadoch doslova v príkrom rozpore s historickou skutočnosťou, aby tak programovo budovali silné povedomie (často skôr nevedomie) svojich „členov“ a viedli ich tak o malička až po hrob tam, kam potrebujú. Hoci v tomto prípade ide takpovediac o slepú uličku. Ale to zdanlivo nie je naša vec. Zatiaľ. No poďme teda späť do nášho „lesa“. Ten totiž dlhodobo okupuje opačný koniec rebríčka všetkých lesov sveta v disciplíne „znalosť svojich koreňov“.

Veľmi ťažko môžeme byť hrdí na niečo, čo v skutočnosti vôbec nepoznáme. Ruku na srdce, kedy sme boli naposledy ako rodina v uliciach (na verejných fórach), keď sa bolo potrebné účastou prihlásiť k nejakej významnej udalosti našich dejín (sviatok príchodu vierozvestov sv. Cyrila a Metoda, osadzovanie sochy kráľa Svätopluka, výročie vzniku prvej či druhej Slovenskej republiky, narodenie či smrť Andreja Hlinku a mnohé, mnohé ďalšie), alebo kedy sme sa naposledy zúčastnili nejakej kresťanskej púte (ak sme kresťania), lebo presne to sú prepotrebné protilátky na záchranu nášho koreňa. Spomenuté „vakcíny“ sú voľne dostupné a zadarmo, no my ich neprezeravo a najmä verejne odmietame. Zato neľutujeme tráviť celé hodiny pri suterénnych brakoch, ktoré sa na nás čoraz vo väčšom meradle valia z televízie. Programy, ktoré urážajú ľudskú dôstojnosť, kresťanskú čistotu, či mini-

málne aktívne znižujú IQ svojím stupídny obsahom, lámu rekordy v sledovanosti. Taktiež sa roztrhlo vrece s programami, ktoré z neznámych (nie pre všetkých z nás) dôvodov majú v názve prívlastok Československé, prípadne Česko Slovenské, čo ale v konečnom dôsledku nič nemení na ich základnom poslaní torpédovať našu „koreňovú sústavu“, či skôr (v prípade dnešnej, často pravom dezorientovanej, mládeže) brániť jej samotnému vzniku. Keď píšem tieto riadky, z vedľajšej izby na mňa „kričí“ reklama, že jedna supersuterénna košická podnikateľka bude mať už čoskoro vlastnú televíznu šou, podľa nejakého úspešného amerického vzoru. „Pán Boh zaplať za ten dar!“ Ďalšia pravidelná dávka mediálnych sedatív a bahenných zábalov, samozrejme neliečivých, ale naopak prudko jedovatých! Len aby sme sa náhodou národne, či morálne a kresťansky nestihli ani len nadýchnuť. A prídu zaručene ďalšie a ďalšie, ako výpravy stredovekých dobyvateľov málo civilizovaného kontinentu. Taký bol trend vtedy a rovnaký je i dnes. Neustále zvyšovali úroveň civilizácie, až kým nedosiahli dnešný civilizačný strop spomínanej svetovej veľmoci v podobe státisícov vyvraždených neviniatok - umelo ukončenej gravitativity, verejne oslavovaných manželstiev deviantov, vysoké percento vrážd a samovrážd, obéznych detí odchovaných na jedovatých hamburgeroch a neustále zmietanie sa v stoke konzumu a prázdnoty... Ale to sme si už poriadne odskočili z toho nášho lesíka. Posnažme sa ho teda zachovať v pôvodnej podobe aj pre naše deti, nech majú i oni šancu nadýchnuť sa čerstvého vzduchu, bez zápachov hniloby a plesní, ktoré sa šíria z okolitých rúbanísk, pretože tamojší správcovia si svoje lesy nevážili a nechali ich napadnúť najrozličnejšími škodcami a chorobami. Neskôr stratili kontrolu nad svojím porastom, korene postupne odumierali a v záujme bezpečnosti dali celý les vyklčovať. Naše deti si skutočne zaslúžia vyrastať v lepších podmienkach ako na spomenutom strope civilizácie za morom. Urobme pre to maximum, kým sa ešte dá. Tak nám Pán Boh pomáha!

Po dobre mienenej rade jedného pátra som začal nedávno chodiť do kostola aj vo všedné dni omnoho pravidelnejšie a skutočne som našiel svoj vnútorný pokoj a silu čeliť podobným nástrahám. A tak mám aspoň biednu nádej, že u nás doma sa bude dať bezpečne dýchať ešte veľmi dlho. Kiežby sa to podarilo aj Vám všetkým...

JÁN KŠIŠAN

(Dokončenie z 1. strany)

Kedysi som si lámal hlavu, ako sa také hrdé a rozvíjajúce sa Slovensko odrazu zmierilo s tým, že desaťtisíce jeho najlepších ľudí museli utiecť z vlasti pred represáliami. Nechápal som, ako sa tento kresťanský ľud mohol zmieriť s akousi cudzou, od počiatku utopickou ideológiou, ktorej mnohí veria ešte aj dnes.

Ale zmeny neprichádzajú radikálne a nikdy nie iba ako posol zlých správ. Predchádzajú im sľuby o šťastnej budúcnosti a katastrofické scenáre, vylučujúce inú možnosť okrem tej fatálne jedinej. Nie nadarmo sa vraví: Keď vtáčka lapajú, pekne mu spievajú...

I vtedy, i dnes to bol obchod s diablom. Niečo za niečo. Všetko ti dám, keď sa mi budeš klaňať! Urobíš hviezdnu kariéru, len zapri svoju vieru! Akceptujeme ťa, len nebuď nacionalista Slováč. Budeš sa mať dobre, len udaj suseda!

Štrnásť rok na stránkach Kultúry kričím a zvoním na poplach. Mnohí mi zo začiatku vyčítali, že som videl budúcnosť pesimisticky. A dnes si myslím, že som mal kričať ešte hlas-

nejšie. Lebo veci sa vyvíjajú omnoho dramatickejšie, než som predpokladal. To len myš uhrnutá pohľadom kobry z akýchsi podivných príčin znehybnieva. I moje sliepky na dvore nechápavo ustrnú, keď vyušíja jastraba, alebo keď im zabijú kohúta. Tak sa správame aj my. Každý jednotlivo. Čakáme, kto sa odváži. Kto položí vlastnú hlavu na klát. A stojíme, a čakáme. Asi aby sme sa dočkali, či sa z neho stane hrdina, alebo či príde o hlavu, aby sme sa buď rýchlo postavili po jeho boku, nech aj na nás dopadne zopár lúčov z jeho hrdinstva, alebo sa rozutekáme za neodkladnými povinnosťami, ktorých má každý čas naportúzi dostatok, aby sme nemuseli vyroniť ani slzu za hľupáka, ktorý sa obetoval za nás.

Tak dajako sa nenápadne vytracajú červené križe za sanitiek a utichajú pravdivé, archetypálne hymnické piesne. Dúfam, že to nie je príznak otroctva. Lebo aj v päťdesiatych rokoch sa vytracali križe a s nimi i tí najstatočnejší, a zatiaľ mládež so vztyčenou hlavou budovala globálnu, vtedy ešte „internacionálnu“ šťastnú budúcnosť.

TEODOR KRÍŽKA

Čierne sadze v modrom kočiari

Rumunské bosorky sa chystajú prekliť Rumunskú vládu za to, že zdaní ich príjmy. To bola tá najdôležitejšia a najhorúcejšia správa, ktorú „nestranné“ médiá operujúce na Slovensku boli schopné v nedávno ponúknuť slovenskej verejnosti.

Aktivita tejto svojráznej komunity sú odvážne a inšpirujúce. Je preto dôvodné predpokladať, že o ich služby bude vždy vážny záujem, a to aj na Slovensku. Tieto vplyvné dámy by mohli poslať do horúcich pekel kukanovskobolševickú diplomaciu zrodenú v znamení „Skopca“, ktorá na Slovensku vyčína až nezdravo dlhý čas. K rozprášaniu utajených diplomatov a sadzami zanesených politikov by sa hodil aj celkom obyčajný rozprašovač. Ako je všeobecne známe, kukanovskobolševický „kolektív“ sa nerozpadol ani počas vlády Roberta Fica a zdá sa, že kontinuita v týchto kruhoch je viac ako povinná. Zatiaľ sa „chalani“ držia, pracujú v utajenom režime a s chuťou rozkladajú štát. Hlavná vec, že „skromné“ platiky idú...

Štafetový kolík po predchádzajúcich ministroch zahraničných vecí Slovenskej republiky prevzal sústavný znečišťovateľ slovenskej politickej scény a opora súčasnej vlády, ktorý si z času na čas bacilkovsky zamudruje. Mikuláš Dzurinda bude aj naďalej tárať a ohurovať verejnosť rozprávkami o tom, ako sa za jeho „trojdnového“ pôsobenia (aj s cestou) na pozícii ministra zahraničných vecí slovensko-maďarské vzťahy natoľko zlepšili, že problémy s maďarskou iredentou sú nadobro zažehnané.

Ukážková bolševická rétorika. Už bude len dobre - my to zariadime. Konkrétnosti samozrejme chýbajú.

Výsledky jeho tvorivého tárania sú vraj viditeľné, a preto sú terčom závidy opozície. Z jeho strany sme sa dočkali aj takých trúfalostí, akými sú jeho predstavy o politike, keď povedal: „dobrou je taká politika, keď sa nerozdúchávajú vášne“. O akých vášňach to pán minister hovoril a kto ich má rozduchávať, to asi navždy zostane tajomstvom majstra fráz. Šovinisti z Budapešti to zrejme nebudú - a kto teda ?

Na adresu maďarského zákona o dvojakom občianstve apeloval na ľudí, aby nenaleteli, lebo je to vraj „obyčajné panské huncúctvo politikov z Budapešti“ a „my sme v Európskej únii a rajzujeme si sem a tam. Načo nám je to...“

Toto sú vyjadrenia osoby, ktorá by mala vážiť slová. To je totálna strata súdnosti a urážka funkcie, ktorú tento „velikán“ predstierajúci prácu zastáva. Asi sniva o tom, že maďarský premiér V. Orbán príde odprosiť slovenských občanov za to, že maďarská strana prijíma (jemne povedané) kontroverzné zákony, ktoré sa nepáčia už ani Európskej únii. Možno verí, že ultranacionalista V. Orbán verejne vyhlási, že strany SMK a Most -Híd už nebude riadiť a financovať Budapešť a že tieto účelové zoskupenia ukončia svoju činnosť za spevu slovenskej hymny.

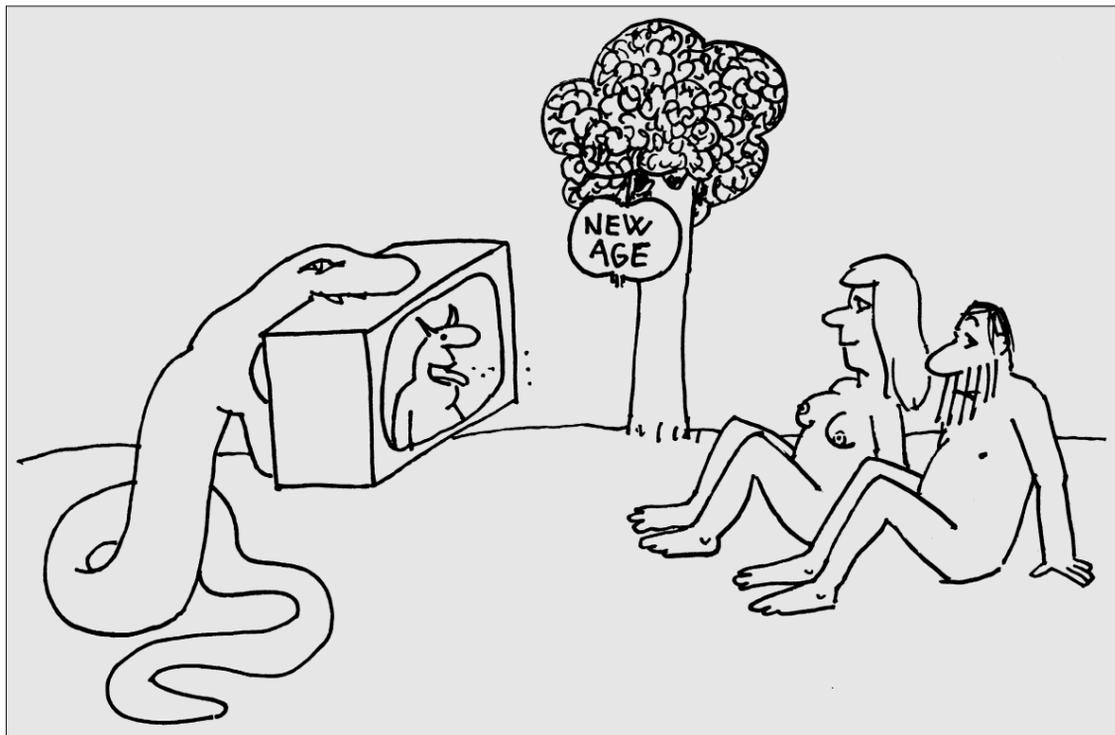
Aby nebolo toho dost, tak vláda podhodila verejnosti všeobecnú informáciu, že bude tlačiť na maďarskú stranu, aby zmenila svoj zákon a v tejto súvislosti kabinet Ivety Radičovej predpokladá ústretový krok z maďarskej strany.

Kedy maďarská strana niečo splnila, prípadne v niečom ustúpila? Spomeňme si na Gabčíkovo. Nikoho z kompetentných nezaujímajú provokačné vyhlásenia predsedu SMK Jozefa Berényiho, ktorý vraj už požiadal o maďarské občianstvo a bez povšimnutia zostali aj odhady maďarskej vlády, ktorá v roku 2011 predpokladá, že o maďarské občianstvo požiada približne 400000 tisíc zahraničných Maďarov. Mimo pozornosti stojí aj skutočnosť, že maďarská strana organizuje informačné kampane, ktoré majú charakter náboru. Toto už nie je len panské huncúctvo Budapešti ale ide nehanbnú nekompetentnosť súčasnej vládnej koalície vstiajacej na gume vydieračov zo strany Most - Híd.

Časy sú zlé - žiada sa (raz a navždy) poriadne vyvetrať!

Slovenská verejnosť by určite uvítala rumunské bosorky na pracovnom pobyte, ktoré by si s týmto problémom hravo poradili.

Fedor Lajda

Kresba: Andrej Mišanek

(Dokončenie z 1. strany)

Bohoslužba slova svätej omše k týmto svätcom nám osvetľuje, že ťažiskom tohto dedičstva je jedna viera, ku ktorej sme všetci povolani, aby sme v nej rástli, kým nedospějeme do zreleho muža, k plnej miere Kristovho vzrastu, zachovajúc navzájom jednotu ducha vo zväzku pokoja (porov. Ef 4 - 13). Koreň a pôvod nášho bohatstva viery pochádza z príkazu samého Ježiša Krista, ktorý dal apoštolom a učeníkom a ktorý podnietil aj sv. Konštantína-Cyrila a Metoda: Chodte teda, učte všetky národy a krstíte ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého (Mt 28, 20). Naša viera zdedená od svätých Cyrila a Metoda má svoj konečný pôvod v Bohu, je Božím darom a voľba nás do Božej rodiny.

Viera, ktorú nám priniesli sv. Cyril a Metod, je pravda. Pravda o Bohu a o jeho živote, pravda o človeku a o nás, pravda o svete a vesmíre. Pravda, ktorú ľudom zjavil Boh ako svetlo na cestu životom, ako silu a istotu, ako pomoc.

Viera dopĺňa naše prirodzené poznanie a stavia do vyššieho svetla niektoré známe skutočnosti. Viera nám dáva odpoveď na najzákladnejšie otázky bytia, na ktoré prírodné vedy nevedia odpovedať, no aj na veľmi dôležité životné otázky. Viera nám dá potešujúcu silu a istotu, že pochádzame z večnej lásky jediného Otca, že žijeme večne a pre večnosť, pre nepominuteľné, nepoškvnené a nehynúce dedičstvo, že smrť nie je pre nás koncom všetkého, ale začiatkom novej večnej existencie.

Viera je teda mimoriadnym obohatením, rozšírením horizontu, ale aj prehĺbením presvedčenia. Je to súhrn právd, ktoré prijímame nie pre ich prirodzenú zrejmosť, ale preto, že nám ich zjavil sám Boh, teda pre jeho autoritu.

Zo subjektívneho hľadiska je viera ochotné prijatie, vyznanie a uznanie týchto právd vo vlastnom živote, ktorými sa riadime, ak berieme

Na ceste dejín s apoštolmi Slovanov

Boha vážne. Viera teda nie je len citové nadchnutie 17. novembra 1963. Zrelá viera je celoživotný, ale aj každodenný projekt a program. Ona v nás utvára ucelený svetozázrak a utvrdzuje nás v presvedčení, ktoré nám dáva vnútornú istotu, čo pochádza z Boha. Aj pre dnešného človeka žijúceho vo svete plnom neistoty, pochybností a úzkosti takáto nádej a istota znamená veľa, najmä keď sa treba vyrovnáť s krížom, utrpením alebo s nejakým nešťastím.

Hovoríme samozrejme o živej, čínorodej viere, ktorá sa prejavuje v živote, v skutkoch. Lebo taká viera pretvára a zošľachtuje mravy, pomáha človeku k vyššej dôstojnosti, a tak pozdvihuje jednotlivcov i národy.

Každý kultúrny národ si zachováva pamäť na svoje počiatky a na hodnoty dôležité pre jeho históriu i prítomnosť. Aj my máme také dedičstvo, len si ho musíme znovu a znovu obnovovať a oživovať, aby sa nestalo iba vzletným rečníckym výrazom, ktorý už pre nové generácie málo znamená. Pripomenul nám to pápež Pavol VI. roku 1969, na tisícste výročie smrti sv. Cyrila, keď nás vyzval: „Nech je pre vás posvätným záväzkom s nadšením si pripomínať staroslávne vznešené činy vlastného národa a s pozornosťou oživovať význačné udalosti zaznačené v dejinách. Veď každá ustanovizeň udržuje vlastnú životnú silu v tej miere, v akej dbá na svoj pôvod a v akej zachováva posvätné dedičstvo otcov. Keď ním pohŕda, zakrpatie a oslabne.“

V podobnom duchu sa nám často prihováral pápež Ján Pavol II., ktorý sa k tomuto dedičstvu hrdo hlásil, ako to vyjadril aj na záver duchovných cvičení vo Vati-

káne (7. marca 1998), ktoré viedol kardinál Ján Chryzostom Korec, nitriansky biskup: „Vo Vašej osobe a vo Vašich meditáciách viac než tisícročná kresťanská tradícia, ktorá má svoje korene v diele sv. Cyrila a Metoda, priniesla znova svoje ovocie, darované biskupovi Ríma, ktorý je synom a dlžníkom tej istej tradície.“ Aj jeho slová vyjadrené na adresu nášho národa na národnej púti Slovákov 9. novembra 1996: „Drahí bratia a sestry! Európa prežíva veľmi háklivé obdobie svojich dejín: kresťania spolu s ľuďmi dobrej vôle sú povolani ponúknuť (jej) doplnok života... Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte! Je povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými silami svojich generácií.“

Stopy cyrilo-metodstva v našich dejinách nás upevňovali nielen v jednote s Rímom, s Apoštolskou stolicou, ale prehlbovali aj naše vedomie s vlastnými dejinnými osudmi. Preto tieto hodnoty zostávajú pre nás prameňom obnovy tých duchovných síl, ktoré nás udržali pri živote a pri viere po celé tisícročie.

Celkom oprávnené platia slová biskupa Michala Rusnaka: „Pri Božom oltári sa náš národ zrodil, v tóni oltára sv. Cyrila a Metod žil a rástol, v krušných časoch sa okolo oltára združoval. Kresťanský Boh je preto nielen symbolom, ale podstatnou silou a nádejou nášho národného života.“

Dedičstvom otcov je teda cyrilo-metodskými hodnotami sprítomnená

historická skúsenosť, ale aj inšpirácia pri stavbe našej prítomnosti a budúcnosti.

Spojme sa pri relikviách sv. Cyrila v modlite, ktorú predniesol zomierajúci Cyril, ktorá môže byť aj duchovným závetom pre nás všetkých, veď nám so svojim bratom Metodom priniesli hodnoty nepredstaviteľných hodnôt: Pane Bože môj, ktorý si všetky anjelské zbory a netelesné sily stvoril, nebo si vystrel a zem si založil a všetko jestvujúce z nebytia v bytie priviedol, a ktorý vždy vypočúvaš tých, čo plnia tvoju vôľu a boja sa teba a čo zachovávajú tvoje prikázania, vyslyš moju modlitbu a zachovaj verné stádo, nad ktorým si ustanovil mňa, nesúceho a nehodného svojho sluhu. Zbav ho bezbožnej a pohanskej zloby tých, čo vyslovujú proti tebe rúhanie, a znič trojazyčný blud a zveľaď Cirkev svojho množstvom. Všetkých spoj do jednoty, učiň ho ľudom znamenitým, jednomyselným v pravej viere a správnom vyznávaní a vnukni do ich srdca slovo tvojho prijatia za synov. Lebo to bol tvoj dar, takže si nás nehodných, ochotných na dobré skutky a tebe milé činy prijal hlásať evanjelium tvojho Krista. Ktorých si mi dal, ako tvojich tebe odovzdávam, spravuj ich svojou mocnou pravcou skry ich pod ochranu svojich krídel, aby všetci chválili a slávil tvoje meno, Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen (ŽK XVIII).

MONS. VILIAM JUDÁK
Nitriansky diecézny biskup
Homília z 30. decembra 2010, prednesená pri príležitosti priniesenia ostatkov sv. Cyrila do Katedrály sv. Martina v Bratislave ako duchovnej prípravy na rok svätých Cyrila a Metoda

Pamiatka nášho otca Konštantína-Cyrila

Aj v treťom tisícročí si budú s úctou spomínať slovanské národy na hlavu carihradskej misie - učeného Konštantína - Filozofa. Podujal sa - aj keď chorľavý - prijať toto poverenie od cisára Michala III. a patriarchu Fócia. Zdôvodnená žiadosť kniežat'a Rastislava a premného dary patrične zaúčinkovali. Časť moravského sprievodu sa mohla s radostnou zvesťou vrátiť domov. Druhá mala sprevádzať misiu. Šlo totiž o ochranný sprievod, bežný v tých časoch.

Obaja bratia spracovali svoj „moravský“ program. Pripravili teologický materiál a bohoslužobné texty. Navyše spracovaná bola na vyučovanie aj nová abeceda - glagolika. Najdôležitejšie zo všetkého bola domáca vyučovacia reč oproti latinčine franských misionárov. A predovšetkým sa začalo krásne liturgicky spievať. Nové spevy boli blízke melódike piesní našich predkov.

Na Morave dal Rastislav pripraviť patričný kláštor v horách pri Osvätimanoch. Ďaleko od dunajských hraníc. Dal tam sústrediť všetkých klerikov od jednotlivých misií, aby sa mohlo začať po príchode misie s vyučováním. Bolo to radosti, keď konečne po polroku došli s veľkým sprievodom a darmi pre Rastislava. Vzhľadom na to, že Konštantín bol skúsený pedagóg - profesor na Carihradskej univerzite, s formáciou klerikov sa im dalo. Aká to bola radosť, že sa všetky teologické tajomstvá učia vo vlastnej, zrozumiteľnej reči. I že celá misia bola pod ochranou rímskeho pápeža - sv. Klimenta, ktorého ostatky boli v striebornej truhlici, zapasovanej pod oltárnu mensu (pre stol). Také dačo nebolo vo vtedajšej Európe ani v jednej teologickej škole!

Podľa vtedajšieho zvyku i odhadu misia ukončila po tri a pol roku svoju činnosť a rozhodla sa odísť svätiť bohoslovcov do Ríma. Prečo nie do Carihradu? Pretože vedeli, že povolenie na formačnú činnosť mali od Mikuláša I. Tak to vtedy bolo zvykom podľa Dekretálneho práva. Navyše sám Hadrián hovorí: „Vedeli, kam mali prísť!“ Okrem toho je logické, že do Ríma niesli z Carihradu ostatky sv. Klimenta do jeho baziliky, ktorá už 400 rokov bola bez jeho relikvií. A dôležité je, že prvý raz išli cez Panóniu.

To prijatie, ktoré im Hadrián II. pripravil pred bránami Ríma, zapôsobilo na nich veľkolepo, rovnako aj na samých Rimanov - kňazstvo i laikov.

Na pápežskom dvore prebiehali rozhovory o Moravskej cirkvi. Pápež a jeho kardináli iste so záujmom prijímali správy o dunajskom pastoračnom priestore. A všetko sa spisovalo. Dnes by sme vedeli veľa o tých udalostiach, keby archív z 9. storočia nespálili vojaci Fridricha Barbarosu v Lateránskom paláci (prof. M. Lacko). Z jednotlivých zachovaných správ a indicií i dekretálneho práva si utvoriť hrubý obraz udalosti.

Rastislavovi išlo o založenie arcibiskupstva, podliehanému pod právomoc pápeža. Tým by sa odlúčil od pasovského biskupa, pod ktorého Morava spadala. Prvá etapa mala byť misijné arcibiskupstvo (ako neskôr Metodovo k Sirmiu). Podľa zachovaných správ Konštantína v Ríme nekonskrovali za biskupa. Prečo? Lebo Carihradská cirkev všetky cirkevné posolstvá (misie) opatrla vedúcich titulom exarcha a konsekrovala ich za biskupov. Robí to dodnes! V Cyrilovej modlitbe na smrteľnej posteli je zmienka o stáde, ktoré Rím zveril Konštantínovi pred vstupom do kláštora. Išlo o misijné arcibiskupstvo. Jeho zachované slová nás nezvratne o tom presvedčujú. „Pane, Bože môj, vypočuj moju modlitbu a zachovaj Ti verné stádo, nad ktorým si ustanovil mňa... ktorých si mi dal, ako Tvojich Ti odovzdávam!“ (Život Konštantína - Cyrila, XVIII. kap.).

„Preukázaný bol za pastiera a učiteľa slovanskému národu... (Pochvala, s. 57). A tak na záver: stádo sa v Cirkvi zveruje len biskupovi alebo arcibiskupovi. Ten je aj zodpovedný za cirkevné učenie na danom území.

Ó, potomkovia starých Slovanov, spomíajte s preveľkou úctou na nášho otca Konštantína - Cyrila, ktorého zvelebujú aj ostatné slovanské národy pri výročí jeho smrti.

ANTON SEMEŠ

Mesačník Catholic family news prezentuje katolícku pravdu v pluralistickej spoločnosti. Vychádza v meste Niagara Falls, v štáte New York. V prvom čísle tohto roku priniesol zaujímavý článok katolíckeho autora Johna F. Salzu o Druhom príchode Ježiša Krista pod názvom: Omyly sionizmu a protestantské uchvátenie (The Errors of Zionism and the Protestant „Rapture“). Článok spôsobil rozruch nielen uprostred katolíkov.

Uvažujme s autorom.

Ak uvážime, že v našich pohnutých časoch mŕtve vtáky po tisícoch padajú z oblakov, ryby v moriach a riekach masovo hynú, včely, bez ktorých niet úrody, miznú z našich záhrad a polí, svet prežíva finančnú a ekonomickú krízu, extrémne počasie a zemetrasenia sú na dennom poriadku, ceny potravín a oleja stúpajú, genetické odprírodnovanie produktov Božej prírody prebieha pred našimi očami, voda a pôda sa znečisťuje, rodiny sa rozpadajú, ľudia odmietajú plodiť deti, zabíjajú nenarodených ešte v materskom lone, neustále sa píše a, žiaľ, nielen píše, o vojnách, útoky proti kresťanstvu sú čoraz častejšie, problémy vo vnútri Cirkvi sa pierajú od tana do večera, obklopuje nás politika megalží, zväčšujú sa útoky proti národným štátom, sústavne sa propaguje jediná svetová vláda - je pochopiteľné, že sa čoraz častejšie hovorí o konci časov či konci sveta. Na túto tému existuje mnoho názorov.

V USA existuje 217 prevažne protestantských cirkví a stovky kultov.

John Salza vysvetľuje rozdiel medzi biblickým učením Katolíckej cirkvi a teóriami protestantsko-sionistických kultov o Druhom príchode Ježiša Krista. Kulty vydávajú a rozširujú tisíce kníh, brožúr a článkov, vedú debaty v elektronických médiách a v školách. Kresťanskí sionisti veria, že prvá podmienka príchodu Krista je už splnená: sionistický štát Izrael sa znovuzrodil. Sú presvedčení, že bezpečné hranice Izraela v antických rozmeroch privedú k Druhomu príchodu Krista. Z Jeruzalema bude vládnuť so Židmi po celé tisícročie (the millennium). Kristus má vymenovať 144 tisíc židovských vodcov, ktorí vrah budú spolu ním vládnuť nad Nežidmi. Avšak predtým, ako sa Kristus ujme

Catholic family news

vlády, kresťania žijúci na zemi budú tajne uchvátení do neba - tzv. „Rapture“. Razom zmiznú z povrchu zemskeho. Jedna skupina sionistov hlása, že „Rapture“, uchvátenie do neba, sa udeje počas „Tribulation“ - sedemročného utrpenia kresťanov (martyrium?). Druhá skupina verí, že uchvátenie do neba sa stane ešte pred utrpením. A tretia skupina verí, že uchvátenie do neba sa stane až po utrpení kresťanov.

Tieto teórie sú založené na prvom liste sv. Pavla Solúnčanom: „Nechceme, bratia, aby ste nevedeli, ako je to zo zosnulými, aby ste sa nezarmucovali ako ostatní, čo nemajú nádej. Lebo ak veríme, že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych, tak Boh aj tých, čo zosnuli, skrze privedie s ním. Toto vám hovoríme podľa Pánovho slova: My, čo žijeme a zostaneme až do Pánovho príchodu, nepredídeme tých, čo zosnuli. Lebo na povel, na hlas archanjela a zvuk Božej poľnice sám Pán zostúpi z neba a tí, čo umreli v Kristovi, vstanú prví. Potom my, čo žijeme a zostaneme, budeme spolu s nimi uchvátení do vzduchu v ústrety Pánovi, a tak budeme navždy s Pánom. Preto sa potešujte navzájom týmito slovami!“

John Salza ďalej vysvetľuje. Počas tejto tisícročnej vlády Židov nad Nežidmi, ako verí väčšina kresťanských sionistov či siokresťanov, že nastane masové pokresťančenie Židov. K tomuto záveru sionisti prišli na základe listu sv. Pavla Rimanom: „Celý Izrael má byť zachránený“.

Avšak Nový zákon hovorí, že dnešný „Izrael“ je Katolícka cirkev, nie Židia. Preto Salza tvrdí, že toto učenie, ktoré hlásajú Fundamentalisti, Pentecostalisti a ďalšie protestantsko-sionistické sekty, je vyfabrikovaný blud o konci sveta.

Sväté Písmo učí, že uchvátenie do neba nebude pred koncom sveta a ľudia nebudú tajne uchvátení do neba. Nebude to nijaké tajomstvo. Ľudia budú o veci vedieť, pretože hlasné trúby nie sú tajomstvom. Všetko ľudstvo bude povolané na posledný súd vedený Ježišom Kristom a verejne sa oznámi večný rozsudok nad každým človekom.

Sväté Písmo jasne hovorí, že uchvátenie do neba bude súčasne s koncom sveta, a nie jedno tisícročie pred koncom.

Zopakujme si teda z listu sv. Pavla Solúnčanom: „...Potom my, čo žijeme a zostaneme, budeme SPOLU s nimi (zosnulými) uchvátení do vzduchu v ústrety Pánovi, a tak budeme navždy s Pánom“. Takže zmŕtvychvstanie bude predchádzať uchváteniu živých. Sväté Písmo tiež učí: „A hľa, On príde v oblakoch a každé oko Ho bude vidieť, aj tie, ktoré Ho prepodli. A všetky národy sveta budú sa pred ním kažať. Amen.“ (Apokalypsa).

Katolícka cirkev dávno odmietla teórie pred-, počas-, alebo pomileniálne predčasné uchvátenia žijúcich. V minulosti tieto teórie boli známe pod menom chiliazmus a boli odmietnuté ešte v prvých storočiach po Kristu. Odmietli ich už otcovia Cirkvi ako svätí Hieronym, Augustín, Ambróz, Ján Chryzostom, Gregor z Nisse, Rufinus, blahoslavený Bede, Justýn Martýr, Eusebius, Teodoret, aj Tomáš Akvinský. Z času na čas sa však objavujú znova. Tak to bolo i v USA v 19. a 20. storočí, kam sa tieto teórie preniesli z protestantskej anglikánskej cirkvi. Naposledy tieto mylné mileniálne teórie oficiálne odmietol roku 1944 pápež Pius XII.

Nakoniec treba odpovedať na častú otázku: Kedy bude koniec sveta?

Boli uvarené stovky predpovedí a napísané stovky kníh o tomto konci. Niektorí vedci, cirkevníci i šarlatáni uviedli dokonca presné dátumy. Všetci, ktorí uverili týmto ľudským predpovediam a predali, darovali alebo prepili majetky, žalostne oľutovali. Kristova odpoveď na túto otázku je totiž presná. Nik nevie, kedy bude koniec sveta, ani on nevie. Jedine Otec Nebeský, Stvoriteľ a Vládca celého vesmíru vie, kedy bude koniec.

Všetko ostatné sú iba ľudské špekulácie. Aj tie, ktoré hlásajú kresťanskí sionisti.

JERRY JAROSLAV KRŮPA

Prvou a najhlavnejšou úlohou každého nového štátneho zriadenia je integrovať do nových spoločenských pomerov čo najväčšiu časť svojich obyvateľov. Lebo podstatným nositeľom štátu, ktorý je najvyššou organizačnou formou spoločnosti, sú jeho obyvatelia. Hlavne od ich súhlasu závisí formovanie, udržiavanie, obrana a zveľaďovanie štátu. Základné zákony demokratických štátov aj sankcionujú občanov ako jediný prameň štátnej moci. Ale aj v iných formách štátneho zriadenia držiteľia suverénnej moci nemôžu sa zaobísť bez výslovného alebo aspoň tichého súhlasu obyvateľstva. Filozofi a teológovia sa od vekov zaoberali otázkou práva občanov na revolučnú vzburu, nevynímajúc ani extrémny prostriedok vraždy tyrana, to je predstaviteľ štátnej moci, ktorý či už pre svoju dokázanú totálnu neschopnosť, alebo pre hrubé zneužívanie moci proti všeobecnému dobru občanov a ich základným právam úplne stratil ich dôveru.

Najúčinnejším stmelovacím prvkom ľudských spoločenstiev bola vždy silná idea, ktorú jednotlivci prijali ako vysokú etickú hodnotu. Obyvateľov svetovej Rímskej ríše združovala idea rímskeho práva, ktoré zaručovalo spravodlivosť a pokoj (pax Romana). Podobne o tisíc rokov neskôr zakladateľ Uhorského kráľovstva sv. Štefan testamentárne kodifikoval ako základnú ideu svojho kráľovstva ústretovosť a úctu držiteľovi moci pluralite „jazykov“, teda etnických spoločenstiev, ktoré tvorili obyvateľstvo tohto štátneho útvaru. Kým sa jeho nástupcovia držali tejto idey, Uhorské kráľovstvo sa rozmáhalo, dokázalo prekonať aj najťažšie historické skúšky a násobillo rozsah svojho územia i počet obyvateľstva. Ale keď v priebehu 19. storočia držiteľia uhorskej štátnej moci sa spreneverili tejto základnej idej kráľovstva tým, že začali uprednostňovať jednu etnickú zložku a diskriminovať až po duchovnú genocídu ostatné etnické zložky, priviedlo to zákonite k úplnému rozpadu tisícročnej ríše. Podobných prípadov na potvrdenie tejto zásady nám hojne poskytujú dejiny v každej epoche a v najrozličnejších zeme-pisných končinách. Stačí si pripomenúť aj nedávny pokus vytvoriť štátne spoločenstvo na úplne vymyslenej, historicky nijako nepodložené myšlienke nikdy nestávajúceho „československého národa“. Taký štát sa mohol vytvoriť a udržať jedine na cudzej vojenskej a politickej moci, či to už bolo Taliansko a Francúzsko s Anglikom po roku 1918, alebo Sovietske Rusko v období 1945-1989.

Prvá Slovenská republika vznikla síce vo veľmi krátkom čase pod vplyvom medzinárodnej politickej situácie, teda bez náležitej prípravy. Ale bola výsledkom vyše storočných snažení a bojov najlepších synov slovenského národa o uznanie jeho samobytnosti a jeho základných politických i ľudských práv, ktoré sa konkretizovali v požiadavke autonómie Slovenskej krajiny. Túto si vydobyli Slováci už v októbri 1938 a práve vďaka samosprávnemu snemu, ktorý si demokraticky zvolili, mohli 14. marca 1939 legálnou procedúrou vyhlásiť aj samostatný Slovenský štát.

Úloha a snaha budovať tento štát však ukladala slovenským politickým predstaviteľom až nepredstaviteľné problémy. Slovensko nemalo nijakú štátnu organizačnú štruktúru, navyše bol takmer absolútny nedostatok vedecky a skúsenostne pripravených ľudí na obsadenie štátnych funkcií všetkých stupňov. A hlavne chýbali tu akékoľvek finančné rezervy, lebo jediná Národná banka bola v Prahe a tú si hneď privlastnila Nemecká ríša. Nebola nijaká možnosť, ale ani nebolo vlastne čo deliť. Ak historik analyzuje túto východiskovú situáciu prvej Slovenskej republiky, nemôže ju charakterizovať ináč ako zúfalú. Nečudo teda, že tak v Prahe, ale najmä v Budpešti aj verejne a so škodoradostnou nádejou vyhlavovali prognózy typu „Tí biedni Slováci o dva-tri mesiace prídu nás na kolenách prosiť, aby sme ich zachránili od hladu.“

Mesiace však plynuli a Slováci nehľadali a sa nešli nikomu prosiť. Ba v krátkom čase dokázali usporiadať svoj štátny

MILAN S. ĎURICA

Integrácia spoločenstva v prvej a v druhej SR

aj ekonomický život tak, že už po štrnástich mesiacoch ich slovenská koruna dostala názov „tatranský dolár“. Bola totiž podložená zlatom, darovaným státisícimi chudobných občanov. A túto zlatú hodnotu (0,0312g rýdzeho zlata) si slovenská mena zachovala až do jesene 1944, čo vo vtedajšej Európe dokázalo iba Švajčiarsko. Aj toto je jedným z dôkazov, že prvá Slovenská republika si od počiatku získala značnú časť svojho obyvateľstva pre svoju štátnu ideu, ktorú jej ústavní zákonodarcia čerpali z vyše tisícročných tradícií etnogenezy národa, pri ktorého kolíske stála idea samostatnej štátnosti a vlastnej kresťanskej cirkevnej organizácie. Postupným vývojom štátneho aparátu vtedajší slovenskí politici dosiahli to, čo prakticky všetky európske národy vtedy strácali alebo museli utulávať: nevidaný rozmach národnej kultúry a vedy, úplnú slobodu náboženského života so všetkými jeho verejnými prejavmi, mohutný rast národného povedomia a lásky k národu a štátu a - na poslednom mieste - taký materiálny blahobyt, aký azda nikdy predtým slovenské obyvateľstvo nezažilo. Uprostred zúrivej víchrice druhej svetovej vojny s jej ničivými a často až neľudsky brutálnymi sprievodnými javmi Slovenská republika predstavovala ostrov bezpečnosti, poriadku, pokoja a blahobytu.

Čo bolo príčinou tohto prekvapujúceho vývoja v mladom štáte?

Tu možno celkom bezpečne odpovedať: Bola to plodná idea slovenskej národnej osobitosti opretá o vieru v Božiu spravodlivosť. Podľa starej ľudovej múdrosti „Pomáhaj si, človeče, a Pán Boh ti pomôže!“ vedúce osobnosti slovenského politického života, od štúrovcov až po Hlinku a Rázusa, už dlhé desaťročia bojovali na politickom kolbišti za základné práva svojho národa a robili to v duchu najstarších jeho tradícií, z ktorých sa vytvorila jeho národná identita. Tento ideový základ dával predstaviteľom novému štátu silu, prekonať začiatocné ťažkosti a tvrdou, inteligentnou prácou budovať, brániť a zveľaďovať získanú samostatnosť až kým ju brutálna premoc vojnovkej záplavy nezničila.

Ako to bolo s mentálnou integráciou obyvateľstva prvej Slovenskej republiky?

Najzodpovednejší politickí činitelia si nerobili ilúzie o politickej orientácii občanov Slovenska. Keď v októbri 1938 sa predseda slovenskej vlády Dr. Jozef Tiso snažil presvedčiť nemeckého kancelára Adolfa Hitlera, aby neschválil pre Slovákov neprijateľné územné nároky Maďarska, Hitler sa ho spýtal, aký výsledok by sa mohol očakávať, keby nariadil plebiscit o budúcnosti Slovenska. Tiso, ktorý dobre poznal Slovensko z priamych kontaktov s obyvateľstvom všetkých krajov, odpovedal: „V takom plebiscite by sa asi jedna tretina vyslovila za Československo, ďalšia tretina za návrat k Maďarsku, a tiež asi jedna tretina za samostatnosť Slovenska.“

Bola to veľmi realistická diagnóza. Ale práve preto, počnúc prvou vládou autonómnej Slovenskej krajiny, vedúci

slovenskí politici cieľavedome zamerali slovenské školstvo všetkých stupňov na objektívne historicky podloženú výchovu k poznaniu slovenských dejín a z tohto poznania vyplývajúcu lásku k národu. Už v septembri 1939 slovenské školy dostali od ministerstva nové, slovenské osnovy najmä pre vyučovanie dejín a občianskej výchovy. Učiteľom hneď dali do rúk jednu z prvých moderných pedagogických príručiek, akou boli Slovenské dejiny od Františka Hrušovského. Takáto výučba a výchova za krátkych niekoľko rokov ovplyvnila postoj nielen mládeže, ale cez ňu aj mnohých rodín k pozitívnemu vnímaniu novej štátnosti. Práve z tých najmladších študentov sa v roku 1944-45 mnohí najhorlivejšie hlásili na obranu štátu, aj keď vedeli, že je to spojené s rizikom vlastného života. Podstatne rozšírené možnosti pre absolventov odborných a vysokých škôl hneď sa zamestnať a uplatniť vo svojom odbore takisto prispeli k vnútornej národnej integrácii občanov Slovenska. Táto integrácia dosiahla taký stupeň - ťažko je odhadnúť percentuálny pomer, lebo vtedy sa nerobili prieskumy verejnej mienky - že dokázateľne ešte veľa rokov po uchvátení moci komunistickou stranou jej vedenie stále považovalo za jednu zo svojich hlavných úloh práve prevýchovu širokých vrstiev obyvateľstva, podľa nich nebezpečne zaťažených slovenským „buržoáznym nacionalizmom“. Na dosiahnutie tohto cieľa neváhali používať všetky možné prostriedky: od povinných školení, cez verejné zastrahovanie, až po teror mučenia v neľudských väzniciach, ktorý sa nezastavil ani pred najvyšším trestom smrti. Potvrzuje to aj fakt, že z prvých povojnových desiatok tisícov slovenských utečencov a emigrantov drvivá väčšina zostala verná ideálu slovenskej samostatnosti a rozličné československicky orientované združenia a organizácie v exile len veľmi ťažko získavali - neraz iba za príťažlivé doláre - niekoľko Slovákov za svojich členov, aby mohli akosi ospravedlivovali svoje pomenovanie.

Druhá Slovenská republika vznikla podobne legálnou cestou, ale za pokojných vnútorných i vonkajších okolností a po takmer dva roky prebiehajúcej verejnej diskusii. V rokoch 1990-1992 slovenská spoločnosť disponovala státisícimi vysokoškolsky vzdelaných osôb v najrozličnejších odboroch. Od roku 1969 tu jestvovala aj štruktúra určitého druhu štátnosti, Slovenská socialistická republika, takže administratívny aparát nového štátu stačilo prispôsobiť novej situácii. Štátne financie sa hneď počali deliť, aj keď vyjednávania trvali dosť dlho a ich konečný výsledok bol chytráctvom českého partnera a ústupčivosťou Slovákov vypočítaný na štát, ktorá predstavovala hodnotu ďaleko pod dohodou stanoveným pomerom delenia spoločného štátneho majetku. Je pravda, že nový štát musel sa merať s veľmi ťažkým problémom prechodu z centrálne plánovanej socialistickej ekonomie na ekonomiu slobodného trhu. Ale práve tu sa uká-

zalo, že drvivá väčšina osôb, ktoré dostali do rúk vedenie novej Slovenskej republiky, nemala potrebné intelektuálne a skúsenostné kvality, aby úspešne zvládla riešenie toho problému. Chýbal tu základný dopodrobna rozpracovaný koncept privatizačného procesu, a preto už mnohé z prvých opatrení v tomto smere zapríčinili úpadok produktivity, ba aj úplný zánik prosperujúcich podnikov, z toho nevôľu a sklamanie ukrievdených odborne pripravených a úspešných vedúcich pracovníkov a následne aj nedôveru v širokých vrstvách obyvateľstva. Tento proces, žiaľ, ani jedna z doterajších vlád nedokázala úspešne riešiť tak, aby široké masy občanov mohli konštatovať citeľné zlepšenie svojich životných podmienok. Toto sa odrazilo všeobecným sklamaním a stále rastúcim nezáujmom o verejné veci. Aj posledné voľby do Európskeho parlamentu, na ktorých sa zúčastnilo iba málo viac ako jedna štvrtina oprávnených voličov, poskytli nám i svetu neodškriepiteľný dôkaz, že slovenská spoločnosť na konci deviateho roku trvania druhej Slovenskej republiky nielenže nijako nepokročila vo vnútornej integrácii, ale naopak sa väčšmi odcudzila svojmu štátu, ako kedykoľvek predtým.

Príčinou toho nie sú iba stále sa zhoršujúce ekonomické podmienky radového občana a ostenatívny luxus neraz až neuhanebné hrabivej časti „verchušky“. Túto príčinu treba hľadať oveľa hlbšie. Jej koreňom je vyše štyridsaťročná duchovná nesloboda s deformujúcim školením, v ktorej vyrástli aspoň dve generácie. A práve z tých generácií sa regrutovali a regrutujú poväčšine nositelia dnešnej politickej moci. Ich najhlbšia duchovná orientácia vychádza z dialektického materializmu, ktorému nekritické adoptovanie západného konzumného materializmu iba ponúklo tisíc nových možností implementovať jeho základné poučky na predtým ani nesnívaný osobný ošoh. Táto ideová zaťaženosť väčšiny zakladateľov nášho nového štátu sa očividne odrazila na jeho základoch.

Už predčasne a teda atypicky odhlasovaná Ústava ešte v rámci nezaniknutého predchádzajúceho štátu nesie viditeľné stopy tej zaťaženosť. Z nej pramenila a doposiaľ pramení až infantilná bojazlivosť priznať sa k hodnotám, ktoré vytvoril slovenský národ počas svojej prvej samostatnej republiky. Tak sa báli pomenovať legislatívny zbor historickým názvom Slovenský snem, za ktorý slovom i zbraňou bojovali slovenskí politickí vodcovia už v rokoch meruósmnych 19. storočia; namiesto vyše storočnej národnej hymny, za ktorú boli prenasledovaní a trpeli najlepší synovia národa počas dlhých desaťročí maďarizácie, prevzali ako symbol nového štátu starú časť československej hymny, ktorá ani obsahom, ani hudobnou kompozíciou nemá ani tieň dôstojnosti, akú vyžaduje symbol kultúrneho národa a štátu. Slovenskej národnej banke dali názov Národná banka Slovenska, aký mohla mať už aj za federácie ako regionálny celok s určitou autonómiou;

po celom svete známej Československej obchodnej banke, ktorá bola vždy symbolom zaniknutej štátnosti, nedokázali zákonom uložiť zmenu toho provokatívneho názvu na území nového suverénneho štátu, ba nedokázali ju prinútiť ani k už v poslednom období federácie zákonom stanoveného rozdeľovníka v prvom slove jej pomenovania. Takýchto odrazov starej mentality bolo a je toľko, že by sme potrebovali príliš veľa času na ich vypočítanie. Spomeniem iba najnovšie pohoršovanie sa nad našimi južnými susedmi, že si opäť, a to na moderných elektronických nosičoch rozširujú svoje iredentistické piesne. Mnohí z nás zabúdajú, že iredentizmus je podstatnou časťou maďarskej národnej idey, za ktorú sa žiaden poctivý Maďar nehanbí a nebojí sa ju aj verejne manifestovať. V tomto by sme sa mali skôr od nich učiť. V repertoári slovenských národných piesní sme aj my mali na tucty krásnej hudobnej kompozície v sprievode nádherných textov. Ktosi mal záujem všetky tie piesne umlčať a vyhodit' z nášho hudobného pokladu. Preto si my nevieme pripraviť podobný výber z toho najlepšieho, čo doposiaľ nestratilo a ani nikdy v budúcnosti nestratí svoju hodnotu? Iba zo strachu, že v tom poklade boli aj dve-tri extrémistické odrohovačky jednej či dvoch horúcich hláv, ktoré už dávno upadli do zabudnutia? Keď sme ako študenti v zahraničí zaspievali našim kolegom v medzinárodnom prostredí napríklad „Slovensko moje, otčina moja, krásna si ako raj“, tak udivene počúvali a nechala v nich taký dojem, že sa pýtali, či je to naša národná hymna. Národ, ktorý si nezachováva s úctou a láskou svoje duchovné dedičstvo, ktorý si ho nechá cenzurovať a prznit' jednotlivcami či skupinkami občanov, ktorých srdce bije kdesi za jeho hranicami alebo aj za ďalekými oceánmi, a tobôž ešte celkom cudzími komisármi, taký národ nemá záruku svojej budúcnosti.

Nemyslím, že by to bola iba intelektuálna obmedzenosť niektorých občanov, ktorá napríklad v počte zaregistrovaných politických subjektov až desaťnásobne prevyšila ich pomerný štandard v európskych štátoch. Na tom pravdepodobnejšie ktosi mal a ešte stále má konkrétny záujem. Lebo už starí Rimania sledovali zásadu „Rozdeľuj a panuj!“ Je celkom jasné, že päťmiliónové spoločenstvo, v ktorom sa zaregistruje vyše sto legálnych politických subjektov, takto rozcaparpené sa zákonito stane predmetom ekonomickej, politickej, kultúrnej aj ideologickej nadvlády mocnejších. A táto atomizácia slovenskej spoločnosti, zdá sa, živelne pokračuje nielen bez citeľného odporu držiteľov moci, ale často s ich účinnou kolaboráciou. Takmer totalita masových komunikačných prostriedkov je dnes, až na maskujúce lacné triky v opačnom zmysle, podstatne zameraná proti duchovnému dedičstvu slovenského národa, proti jeho kresťanskej tradícii a proti jeho národnej štátnosti. V tomto smere sa takmer denne objavujú nové iniciatívy na športovom, na finančnom, na hospodárskom, na kultúrnom a vedeckom, na politickom, ba i na vojenskom poli. Mnohé z nich znamenajú tichý, ale účinný výpredaj suverenity Slovenskej republiky a veľmi nebezpečné tunelovanie tak materiálneho, ako aj duchovného pokladu slovenského národa.

Následky tohto vývinu, ako som už naznačil, nedávajú na seba čakať. Je preto najvyšší čas, aby všetci - opakujem, doslova všetci - ktorým záleží na zachovaní ich vlastnej národnej, kultúrnej i náboženskej identity nielen pre seba osobne, ale pre celý slovenský národ, intenzívne vyhľadávali cesty k duchovnej integrácii v tých najpodstatnejších záujmoch národa a štátu, a pri všetkej rozdielnosti náhľadov na sekundárne otázky, našli rozumný kompromis na vytvorenie spoločnej ideovej aj organizačnej platformy, ktorá bude môcť zmeniť smer doterajšieho neblahého vývinu a zachrániť aj pre budúce generácie aspoň to najpodstatnejšie a najvzácnejšie z historického dedičstva nášho národa. Kiež Pán Boh dá, aby sme to - opäť podľa spomenutej starej ľudovej múdrosti - s Božou pomocou aj dokázali!

Ladislav Ťažký, môj priateľ, zomrel 20. 1. 2011 v skorých ranných hodinách po krátkej a ťažkej chorobe vo veku nedožitých 87 rokov. Patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti povojnovej generácie slovenských spisovateľov. Pavol Števec literárny kritik nazval jeho práce anti-bibliou vojny.

Hlavnou témou jeho tvorby boli vojnové, sociálne a etické otázky. Zobrazoval život spoločnosti, v ktorej žil. Jeho dielo je protestom proti vojnovým útrapám, citovým deformáciám ako aj hľadáním zmyslu života a osobných postojov. Jeho život významne poznačila vtedajšia hospodárska a politická situácia, nesprenveril sa ideálom ľudskosti a spolupatričnosti, vedel povedať v rozhodujúcich situáciách áno, ale aj nie, bez ohľadu na dôsledky.

Už ako 17-ročný narukoval do slovenskej armády na východný front, svoju vojenskú púť skončil v zajateckom tábore v Rakúsku. Roku 1952 absolvoval štúdium na Vysokej škole politických a hospodárskych vied. Roku 1960 ukončil vedeckú aspirantúru na Inštitúte spoločenských vied v Prahe. Po štúdiách sa usadil v Bratislave, venoval sa hlavne tvorbe a neskôr pracoval v ústredných orgánoch v oblasti kultúrnej politiky.

Do literatúry vstúpil v polovici 50. rokov minulého storočia, publikoval fejtóny a poviedky. Roku 1962 debutoval zbierkami poviedok Vojenský zbeh a Host' majstra čerta. Pokračoval novelou Dunajské hroby a románom Amenmária, samí dobrí vojaci, triptychom baladických noviel Krdel' divých Adamov, románom Pivnica plná vlkov. Vydal 37 literárnych diel, z ktorých niektoré boli preložené do cudzích jazykov, do nemčiny, rumunčiny, poľštiny, maďarčiny, češtiny.

Pre rozhlasové a televízne vysielania pripravil viaceré hry, rozhovory a relácie, napísal divadelnú hru Hriešnica žaluje tmu (1966). V tom istom roku bol nakrútený televízny film V páse zlomená a o dva roky neskôr v roku 1968 filmový triptych Zbehovia, Pútnica, Dominika.

Takých ľudí, ako bol Ladislav Ťažký nie je a ani nebolo veľa. Ale práve takí naplňujú obsah slova PATRIOT tým najvýznamnejším obsahom. Prízvukujú, že byť hrdý na Slovensko, jeho históriu, vážiť si ju nie je spiatocnosť ani primitivnosť. Vzťah k prvej Slovenskej republike vyjadril takto: „Darmo jej dávajú všelijaké prídavné mená, fašistický, vojnový. Bol to normálny štát, ktorý celkom dobre fungoval. Samozrejme, nič nebolo zadarmo. Musel poslať svoje vojská na tú stranu, s ktorou bojovali Nemci. Teraz takisto posielame vojakov do Afganistanu alebo do Iraku, do Bosny. My sme maličký národ, malý štát, musíme sa podriať silnejšiemu.“

Vždy sa vyjadroval k súčasným pomerom a nechýbal na rôznych kultúrnych a verejných podujatiach. V roku 1990 sa stal čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov a zvolili ho za predsedu prezídia Matice slovenskej.

Ladislav Ťažký bol osobnosťou s čistým charakterom. Bol nápomocný rozvoju ducha slovenského národa, jeho občanov i v tomto nie príliš ľahkom období. Spomínam na besedy u Laca Švihela v Malante, vysielané Slovenským rozhlasom. Mám hlboko vryté v pamäti jeho uvážlivé slová, názory. Bol človekom prajným, tešiacim sa z úspechov svojich priateľov.

Odišiel si do večnosti vyrovnaný s osudom, vďačný za život. Vyprosujem, aby si mal vo večnosti svoju lúku, pripomínajúcu čiernobalocké lúky, ktoré si tak miloval.

Bolo mi ťou poznať nielen dielo, ale aj osobnosť majstra Ladislava Ťažkého, byť jeho priateľom. Lacko, ďakujem za Tvoju ľudskosť a človečenstvo, za láskavú iskru v Tvojom oku, ktorá navždy zhasla. Česť Tvojej pamiatke!

JÚLIUS BINDER

*Keď nastane ticho
keď posledný z dychov
odpreadá telo
ktoré dobolelo
Keď navždy prestane
slúžiť požičané
myslieť um
spievať krv
srdce búšiť...
Po dobrom človeku
nad časom rozžané
ako večné svetlo
v našich tmách zostane
- čisté teplo v duši...*

Vážené smútočné zhromaždenie, som presvedčený, že všetci z nás, tu prítomných smútiacich, k takýmto dobrým ľuďom zanechávajúcim čisté teplo v našich dušiach, rátime aj človeka - výnimočne vzácneho človeka - s ktorým sme sa dnes prišli rozlúčiť na jeho poslednej ceste...

Vážený majster Ťažký, milý a vzácný náš priateľ a druh Lacko!

Lúčim sa s Tebou od chvíle, keď Tvoja úprimná tvár už pre všetkých očividne obnažila svetu znamenie, s ktorým sme sa narodili všetci - znamenie smrti. Uvedomil som si však zároveň aj Tvoju osudovú príslušnosť k tým nemnohým a výnimočným ľuďom, ktorých život je dôkazom, že smrť neznamená - nemusí vždy znamenať - aj zánik.

Už Tvoje meno - Ťažký - je dôkazom, že staroveké „Nomen - omen“ platí aj dnes. Veď Tvoj život bol v mnohých ohľadoch skutočne ťažký. Všet - ako mohol byť iný?

Vo svojom prvom katalógu v časti „Vlastný úvod do vlastnej nahoty“ som si v roku 1980 napísal aj tieto slová „Život možno charakterizovať toľkorako, koľko je ľudí na svete. Vo svojej podstate je však buď bohatý

Za Ladislavom Ťažkým

alebo chudobný. Kto si zvolil tú prvú cestu, nech sa nesťažuje, že je ťažký“. Vtedy sme sa ešte nepoznali a ešte som netušil, že tento môj názor na život doložíš svojím vlastným životom. Áno, Ty si si zvolil tú prvú cestu a nikdy si sa nesťažoval, že je Tvoj život ťažký. Zákonite bol, lebo musel byť. Tú prvú „ťažkú“ cestu si si zvolil preto, aby si sa dozvedel o živote čo najviac. A aj si sa to dozvedel. Nenechal si si to však pre seba. A Tvoj spisovateľský talent Ti umožnil, aby si sa o svoje poznanie podielil aj s inými. Urobil si to rád a urobil si to majstrovsy. A urobil si to zároveň aj ako svoju prirodzenú povinnosť voči ľuďom, národu, ľudstvu...

Na živote Ťa predovšetkým zaujali hodnoty ľudskosti, ktoré si s prajnosťou skutočného priateľa rozdával nielen ako spisovateľ, ale aj ako človek.

Tvoja misia úprimnej a nezištnej ľudskosti patrí k najvzácnejším darom, ktorými si obohatil náš svet. A aj náš osobný život. Uvediem iba dva vzácne príklady.

Keď mi zomrel otec, prihovril si sa v kruhu blízkych smútiacich priateľov týmito slovami „Nášmu priateľovi Vilovi Hornáčkovi zomrel otec, teda - nám všetkým zomrel otec...“ Až takto hlboko si precíťoval osudy iných, až takto vysoko si si vážil a cenil priateľstvo a vedel si sa rozdeliť - o radosť či bolesť - do dôsledku. To sa v dnešnom svete už len veľmi vzácne vidí. A druhý dôkaz, spontánny dôkaz o Tvojej

ľudskosti, je z nedávneho času, z času plného bolesti, keď sa už spravdila každý stará iba o seba a svoje osobné problémy, z času lúčenia sa so životom. Aj vtedy si myslel na druhých. Povedal si mi „Mali by sme ešte niečo dobré spraviť. Treba postaviť sochu Julkovi Binderovi v Gabčíkove“. Áno, toto si Ty - majster slova a veľmajster ľudskosti - toto je verný a pravdivý autoportrét Tvojej duše. Duše hlboko ľudskej a vysoko prajnej. Takýto človek s menom Ladislav Ťažký zostane v našej pamäti navždy.

Vážený majster, milý náš priateľ a vzácný náš druh, prežil si bohatý a teda zákonite aj ťažký život a dožil si sa požehnaného veku, v ktorom dozrievajú aj stromy ako jedľa či buk, ktoré si svojim rovným vzrastom a pevným charakterom pripomínali. Bol si ako strom, ktorého rodové korene boli a zostanú pevne vrastené do slovenskej zeme a ktorého plody sú rovnako pevnou súčasťou slovenskej kultúry. Už žiadna neprajnosť Ťa nedokáže vykoreniť z vedomia ani zo svedomia slovenského národa, ktorý si tak mužne a chlapsky, však verne a úprimne miloval.

Nadovšetko si však, majster Ťažký, miloval človeka v jeho odvekom a večnom zápase o svoju slobodu a dôstojnosť, o svoju pravdu, pre ktorú je hodno žiť a keď treba - aj zomierať. To všetko vždy s hlbokým presvedčením, že to má nielen dnešný, ale aj nadčasový zmysel. Tvoj človek, Tvoji ľudia... nie sú iba literárnymi postavami, sú to živé ľudské tvory bojujúce o svoje miesto v živote. A bojujúce vždy čestnými a spravodlivými prostriedkami.

Tak si žil, drahý náš priateľ a druh, svoj život aj Ty. Preto si patril - a pokiaľ naša pamäť bude pamäťou - aj

budeš patriť k najvýznamnejším morálnym štítom nielen našich Združení slovenskej inteligencie KORENE, Slovakia plus a obnovennej SNR, ale aj celého slovenského národa. A takíto ľudia budú aj celému nášmu - síce čoraz viac preľudnenému, ale aj čoraz viac odľudšovanému svetu - vždy chýbať.

Preto sa nebojím Tvojho zániku. Veď akoby mohlo zaniknúť to neobyčajné teplo ľudskosti, ktoré vyžarovala Tvoja osobnosť? Akoby sa mohlo stratiť v zániku niečo také výnimočné a pre nás - čoraz neosobnejšie, čoraz ľahostajnejšie, čoraz chladnejšie... svet také nenahraditeľné?

Pre každého, kto sa mihol obzorom Tvojho vedomia si našiel tú jeho najľudskejšiu tvár. Nikto Ti nezavádzal, nikto Ti neprekážal... A keď predsa niekto zlý a priečný či bezočivý a sebecký sa postavil do Tvojej cesty, ktorou si kráčal životom - obišiel si ho. S veľkorysťou a gráciou tých, ktorí sú si vedomí svojho poslania. Vedel si bojovať, ale nevedel - a najmä nechcel si - zabíjať. Život si si vážil nado všetko. Patril si k tvorcom, nie k ničiteľom, preto je Tvoje dielo nielen početné - je aj veľké. A veľké dielo môže vytvoriť iba veľký človek. Človek, ktorý pochopil, že je nositeľom toho najpodstatnejšieho, ktorým je v systéme života a sveta poverený práve človek. A tu - v prejavoch ľudskosti - je človek pre život a náš svet nenahraditeľný. Aj Ty, drahý náš priateľ, si patril k tým, ktorí celým svojim životom a dielom pomáhali nášmu svetu, aby si zachoval ľudskú tvár.

Zažil si svoje a život Ti naložil do bohatej noše osudu aj tú najtragickú - vojnovú skúsenosť. Napriek tomu si však neskamenel, nezľahostajnel, neobrnil si sa cynizmom. Naopak. O tú krutú a bolestnú skúsenosť si bol citlivejší a o to viac si si vážil život aj skutočného človeka. Vážil si si aj slovo. A nielen to umelecké - spisovateľské, ale aj to Tebou dané inému, slovo muža. Ty si nezárdal vzťahy a býval si spravdila tým pevnejším z dvojice, ktorý spoľahlivo odolával pokúšaniu ťažiť iba pre seba.

Vážený majster Ťažký a milý náš priateľ a druh Lacko, hoci sa dnes s Tebou lúčime, nelúčime sa navždy. Zostáva v nás kus Tvojho ľudského aj umeleckého odkazu, ktorým si dokázal a vlastným príkladom života aj potvrdil, že je možné žiť svoj život podľa ideálov, ktoré si hlásal. Ďakujeme Ti za tento príklad čestného a statočného života s vedomím, že je to vlastne vrchol toho, čím môže človek pomôcť ostatným ľuďom žiť krajšie, lepšie a dôstojnejší život.

Hoci Tvoj odchod z našich radov živých bojovníkov za ľudskejšiu tvár nášho sveta je pre nás nenahraditeľnou stratou - ostávame v nádeji, že sa nelúčime navždy. A dovoľm si - verím, že v mene nás všetkých - rozlúčiť sa básňou:

*Rozdúchaj bože, rozdúchaj
svetlo do živej krásy
- nech vstúpi ráno do dveri
nech sa zas rozdzavocú
šťastím detské hlasy
a duša znovu uverí
že život nikdy nekončí
len sa mu tváre menia
tak nezúfajme nad hrobom
- tešme sa dovidenia!*

VILIAM HORNÁČEK

Klížské Hradište, 22. januára 2011

Ladislav Ťažký a Teodor Krížka na audiencii u kardinála Jána Chryzostoma Korca

ČATÁR MATÚŠ ZRAZ

UŽ HLADÁ AZIMUT BEZ NÁS

Keď od nás odišiel Lacko Ťažký, s ním odišiel aj kus sveta nedávno minulého. Nebol to svet ľahký a jednoduchý. Nové generácie by sa v tom svete asi necítili najlepšie. Bol to svet s udalosťami, zvykmi i hodnotami Ťažko pochopiteľný pre dnešnú mladú generáciu.

Človek si nemôže vybrať dobu a krajinu do ktorej sa narodí. Nič mu neostáva, len žiť a prežiť. Podľa možnosti dôstojne a šťastne, čo sa málokedy podarí. My sme žili vo svete, v ktorom sme ešte počuli nad sebou hučať bombardéry, dunieť delá a hvizdať guľky. Videli sme roztvorené vrata pivnice a v tých vrátach vojakov v roztočivých uniformách. Potom nastal mier, budovanie, pesničky, ale za stíchnutých nocí aj počúvanie zahraničných rozhlasov. Svet sa rozdelil. Hranice nepriateľských táborov s novými smrtonosnými zbraňami boli kúsok od nás. Európu rozdelili napoly a my sme ostali v tej nešťastnejšej polovici. Kto to dnes vie pochopiť?

Zmyslom života spisovateľa je pokus pochopiť málo pochopiteľné.

Ladislav Ťažký vstúpil do slovenskej literatúry uprostred liberálnejších šesťdesiatych rokov minulého storočia. Vstúpil akosi oneskorene. Literatúra už bola rozškatuľkovaná, roztriedená. Na jednej strane stará „povstalecká“ komunistická generácia (Bednár, Tatar, Mináč, Mňačko), na druhom konci apolitická mladá próza (Blažková, Lenčo, Johanides, Hykiš, neskôr Šikula a ďalší). Hovorím o vtedajšej šachovnici prózy, lebo písanie prózy bolo našim osudom, radosťou i prekľatím. V tých rokoch, keď všetky vydavateľské vlastnil socialistický štát a všetky knihy prechádzali predbežnou cenzúrou jedinej vládnucej štátost strany, keď koalície a opozičné strany a televízia bola iba štátna a čiernobiela, čítalo sa veľa a pozorne. Každú novú knihu sledovala nielen vtedy blahosklonnejšia cenzúra, ale aj široká čitateľská verejnosť. Nestalo sa v radoch pred obchodmi iba na citróny a pomaranče. Občas vznikali aj rady čakajúcich pred knihkupectvami. Od kníh, od ich spisovateľov sa čakalo, že povedia oslobodzujúce slovo o súčasnej dobe (písať „o súčasnosti“ bolo zaklínadlom a znamienkom úspechu) a potom možno aj o minulosti, či budúcnosti.

Ladislav Ťažký prišiel ako outsider, už v zrelejšom veku. Neprišiel síce z boku, ale až zhora. Ako komunista bol pracovníkom Ústredného výboru komunistickej strany. Nevedelo sa, prečo opustil významné zamestnanie a pustil sa do písania. Mám na stole Ťažkého prvý román s čudným názvom Amenmária - Samí dobrí vojaci z vydavateľstva Smena, vydaný v roku 1964. V čase, keď Ťažký debutoval, my ostatní, mladší, sme už mali svoje prvé a druhé knihy za sebou. Boli sme zvedaví, ktože to vtrhol medzi naše rady.

Téma sa zdala sklamaním. Zase nedávna minulosť, vojna? Dost' o nej popísala Veľká Trojica (Tatar, Mináč, Mňačko). A nie vždy pravdivo, presvedčivo, veď cenzúra aj autocenzúra fungovala nepretržite. My mladí sme vtedy hltali súčasný svet, chceli sme ho v povedkách a románoch zachytiť pravdivšie, lákavejšie. Bola to naša mladosť, túžba.

Keď som sa prehrýzol temer 600 stranovou Amenmáriou, prekvapený som zistil, že medzi slovenských prozaikov vstúpil chlapík, ktorý nedávno vojnu obnažil celkom inak ako kánonizovaná Veľká Trojica. Vlastne nebol to ani umne fabulovaný román, skôr nikdy sa nekončiaca reportáž, denníkový záznam osudov malého

slovenského človeka v poslednej veľkej vojne ľudstva. Ťažký bol a ostal samoukom. Písal tak, ako mu to vyhovovalo, povedal by som, písal, čo mu priniesla slina na jazyk. Opísal svoju ojedinelú mladosť, putovanie po ruských a ukrajinských pláňach, sedmohradských, maďarských dedinách, aj o vojnovéj Viedni.

Ako som povedal, mladosť si nevyberáme. Nemohol ani Ťažký. Vnoril sa teda do tej čudnej vojnovéj mladosti až po krky a urobil ju centrom svojej literatúry, svojich ďalších románov. Ako vtedajší člen vládnucej strany si mohol viac dovoliť ako my mladí, viacerí nestraníci. A tak sa socialistické Slovensko a postupne aj okolitý svet dozvedeli veci predtým utajované a neopísané. Napríklad, že naozaj existoval Slovenský štát ako spojenec Hitlerovho Nemecka, že existovala slovenská armáda a Rýchla divízia, ktorá mala hrdinsky bojovať proti bolševizmu, existovali slovenskí generáli, stotníci, nadporučíci a poručíci, aj čatári ako Ťažkého vojenský mapár Matúš Zraz. Dovolenkové

najmä na uliciach. Pamätám sa, ako sme si dávali poobede rande na Poštovej ulici. Po práci v nezaujímavom karkovskom nanútenom zamestnaní nám dobre padlo nerušené si pohovoriť. Rozprávali sme o nových románoch, ktoré sme po večeroch a nedeliach písali s nádejou, že súdruhovia zmáknú a dovoľia nám knihy znova vydať. Lacko mi rozprával čo robia Dubčekovci, ja som zreferoval dojmy zo služobnej cesty do Prahy na nákup kníh do knižnice, kde som pracoval. Koho som stretol, kto emigroval, komu zhabali rukopis. Kto sa pridral k nim, kto odolal. Radili sme sa, čo robiť, akú taktiku zvoliť, čo sa deje vo vnútri vládnej strany. Koho chráni Pezlár, koho Válek, čo robí Mináč a čo Domino Tatar.

Až v časoch Gorbačovovej „perestrojky“ sa postupne uvoľňovali opraty. Laco sa tešil, že v Slovenskom spisovateľovi mohli vyjsť dva diely Evanjelia čatára Matúša, nový návrat k starej histórii vojny, lásky a nenávisťi. V tej istej edícii vyšiel aj môj historický román Čas majstrov - tiež

Lacko nepríde. Škoda. Ešte máme dost' tém, ktoré sme nestačili prelúskat'. Nestačil som sa Laca pýtať, čo sa deje v duši človeka, ktorý prejde dlhansku a zložitú cestu od zaničeného komunistu k veriacemu kresťanovi.

Je toho veľa, čo sme sa nestačili Laca opýtať.

Ostala nám iba nádej, že mapár čatár Matúš Zraz v nových nadzemských končinách našiel správny azimut a šťastne dospeje k cieľu, ktorý my tu dolu ešte iba hľadáme.

ANTON HYKISCH

* * *

Vekový priemer nášho neformálneho literárneho Pi-klubu sa blíži k 70-ke. Náš najstarší a najväčejší člen, Laco Ťažký, našu partiu náhle opustil. Ešte nedávno, tuším v novembri, bol medzi nami. Jeho odchod pripomenul, o čom píše Solženicyn v Rakovine: „Dnes Ty, zajtra ja!“ Požiadal som niekoľkých kolegov o spomienku na neho. Promptne to urobili, sme vďační aj Kultúre, že nám k tomu dala priestor.

Odišiel klasik slovenskej prózy

vlaky z východného frontu išli aj popri dymiacich komínoch v Osvieňime, ktoré nemecký kamarát v zbrani vysvetlil Matúšovi ako Judenfabrik.

Laco Ťažký sa ani nespamätal z pochvalných recenzií svojho prvého románu, keď reformný proces komunistov v dávnej našej vlasti vyvrcholil v dubčekovskom roku 1968, prvom roku slobody po dvoch desaťročiach, bez predbežnej cenzúry, roku mnohých rehabilitácií, sprvu a najmä komunistov. Vtedy sa ozvala aj cirkev, nastolili sa otázky národa, federalizácia, demokratizácia. Veď sa pamätáme.

Necelé dva roky relatívnej slobody sa skončili „vstupom bratských armád“. August 1968 nebol ani tak prekvapením pre nás nekomunistov. Bol však tvrdý šokom, hrubou fackou rovno do tváre tisícov slovenských a českých komunistov. Formálnych členov strany i presvedčených marxistov-leninovcov. V nasledujúcich rokoch „normalizácie“ sa zblížili poníženi a urazení rôznych názorov, reformní komunisti, nekomunisti i antisocialisti, demokrati, katolíci, liberáli i chartisti. Postihol ich rovnaký osud druhotriednych občanov.

Jedným škrtom pera na prikaz Ústredného výboru vládnucej strany prislúchovačskí kolegovia-spisovatelia vylúčili zo Zväzu slovenských spisovateľov vari tri desiatky spisovateľov, medzi nimi Laco Ťažkého a nechýbal som medzi nimi ani ja. Potom začala štvavá kampaň v novinách a v štátnom rozhlase o našich hriechoch a zločinoch, s dennodenným oplúvaním našich mien, zákazom publikovať čo i len riadok. K uväzneniu nedošlo, ale stovky bývalých novinárov a spisovateľov vyhodili z redakcií a postkali do podradných zamestnaní, ďaleko od akýchkoľvek médií. Tak Laco Ťažký strávil roky medzi ľudovými rezbármi a rezbárkami v ÚLUVe.

Roky normalizácie boli nekonečné. Nikto nepredpokladal, že potrvá až dvadsať rokov, kým sa dožijeme preplnených námestí so štrngajúcimi kľúčmi.

V tých rokoch sme sa stretávali

dva zväzky. Mali sme obaja radosť, hoci stiesnenú. Vari sa naozaj schyľuje k lepšiemu?

Ponovembrové roky prežil Laco Ťažký v horúčkovej práci. Napísal tucet nových kníh, vyznal sa z nových pocitov. Zapojil sa do nespočetných zápasov o identitu a sebaurčenie slovenského národa. Spoznal nových ľudí, nové krajiny, nové myšlienky. Vydal o tom dôkladné svedectvo v knihách, v publicistike aj vo verejných vystúpeniach. Pri založení Spolku slovenských spisovateľov hneď v decembri 1990 (či skôr obnovení predvojnového) sme často stáli vedľa seba. Sloboda priniesla aj svoje čudné plody. Rástli rozdiely, hádky, nedorozumenia. Slovenskí spisovatelia sa rozdelili, rozkúsokovali na drobné frakcie, skupinky. Každý kráčal k vysnenej pravde po svojom. Laco Ťažký nemal z toho nekonečného delenia radosť. Predstavoval si, že slovenskí spisovatelia by i naďalej mali byť akýmsi svedomím spoločnosti, nositeľmi ideí, strážcami hodnôt. Realita trhového mechanizmu, agresívna moc audiovizuálnych masmédií a bulvárnej žurnalistiky odvieďla veľkú časť našich dávnych čitateľov do celkom iných - spodných vôd.

Ostatné roky som sa stretával s Lacom Ťažkým v tajupnej pivnici tajupného Pi klubu v Pezinku. Táto partia - pánska jazda, ženy tam nemajú prístup - sa stala akoby odrazom dnešného Slovenska. Stretávajú sa tam raz mesačne pri vínku a nedičnom pojedaní domáckych údenín za jedným stolom bývalí komunisti (reformní a aj iní), katolíci, luteráni, agnostici i veriaci, hovoria i klebetia o dnešku aj o minulosti, spievajú koledy aj nie vždy slušné odrhovačky z mladosti. Rozdajú si nové knihy, ktoré im vyšli, zahrá im svetoznámy huslista alebo príde jeden z bývalých prezidentov, urobia si výlet na Moravu, do Burgenlandu alebo na východ do Tokajskej oblasti. Tu všade žil a ožil s nami aj Laco Ťažký.

Na najbližšie posedenie Pi klubu

Laco bol našim bardom, rád chodieval medzi nás, všetko chápal z nadhľadu, veľkoryso, s porozumením. Bol pútavý rozprávač so zmyslom pre detail a s výbornou pamäťou. Bol uznávaným spisovateľom, o jeho dielach sa učia v škole. Prežil veľa dobrého aj zlého: aj útek z vojny, hrozbu trestu smrti, zajatecký tábor, politickú prácu v kultúre, nesplnené nádeje po r. 1968, vylúčenie zo strany, dlhý zákaz publikovania. Odrazilo sa to v orientácii jeho kníh, najmä na sociálne a morálne otázky.

Pád totality privítal. Stal sa priateľom kardinála Korca, r. 1993 bol kandidátom SDE na prezidenta SR, verejne sa angažoval. Na jeho zádušnej omši farár Katedrály sv. Martina v Bratislave Marián Červený ho charakterizoval ako človeka, ktorý nikdy nezaviedol a nikoho nenenávidel. Tešil sa z úspechu druhých, priateľom, bol tolerantný a ľudský, mal rád ľudí, takých, akí sú. Na omši sa citovalo aj úsilie jeho manželky, ktorá sa modlila za obrátenie manžela dlhšie ako sv. Monika za svojho syna Augustína, ktorej prosby sa splnili po osemmástich rokoch. Laco s úctou hovoril o téme Boha, Ježiša, ktorého obdivoval, aj o živote po smrti. Už má možnosť sa presvedčiť, že s vierou, ku ktorej dospel, vsadil na dobrú kartu.

Kolega z klubu, moravský exenátor Jozef Kaňa, k rozhovorom s Lacom napísal: „Josefe, vzpomněl jsem si na Tvoji poznámku, při sezení v klubu spisovatelů po zádušní mši sv. za Ladislava Ťažkého, k možnosti něco napsat k jeho osobnosti, k čemuž Tě jistě vedla zmínka v posledním emailu. Objektivně se k tomu necítím. Neznám jeho dílo. Ale je pravda, se setkání s ním jsem měl zvláštní pocity. Poprvé jsme se setkali na nějaké konferenci k Dubčekovi, kde jsem byl za Galušku (bylo to v Uhrovci, jeho rodišti a Štúra) a byl jsem výzvan abych něco řekl. Pak se mnou dělal nějaký rozhovor a celý den to hrál rozhlás na nějaké stanici, která se poslouchá v autě.

L.Ā. tam měl poté takovou vzpomínkovou řeč (věděl jsem, o koho jde)

v takových detailech z Dudčekova života a osobných vzpomínek, které se vázaly k různým zasedáním KV či ÚV KSČ, vlastně KSS, že tam musel osobně být. Na druhé straně to bylo lidské o Dubčekovi a ukazovalo také na hodnoty, které zaujímal on. Potom jsme spolu mluvili ve Gbeloch po divadle (Nedzela na Záhoří), tam i manželka s ním mluvila, několikrát v Pezinku a tuším že na udělování cen Gold Slovakia. Vždy byla hlavním tématem jeho žena, její nemoc, a vždy hodně jeho víra. Víra v Boha, v jeho nekonečnosti a jeho jakosi poznání. Dával jsem si to do nějakých souvislostí historických a filosofických, které v něm stále asi byly živé. Velmi nelibě nesl některé řeči, které jsme vedli ve sklepě (dvojsmyslnosti, aj). Na mně nechal dojem člověka, který stále hledá a pochybuje, člověka, který ač zdálo by se na to nevypadá, hodně ví, hodně toho prožil, chce být poctivý k sobě, lidem i k historii, kde nebyl jen pasivním pozorovatelem. Jaksí do toho zapadá i zádušní mše sv., za něho a jeho duši. Napsal toho hodně. V mé vzpomínce bude vždy jako opravdu dobrý člověk.“

Slováci si svoje osobnosti uctievať obyčajne až vtedy, keď nás navždy opustia. Aj Laco mi pripomína horolezca, ktorý dosiahol vrchol, na ktorom zomiera.

Odpočívaj v pokoji, Pán Spisovateľ, svetlo večné Ti už svieti.

JOZEF MIKLOŠKO

MOJI MILÍ, MILÝ MŌJ...

Priatel'ia ma požiadali, nech napíšem dvadsať riadkov spomienok na Ladislava Ťažkého. Nedokážem to. Neviem dodržať tých pár riadkov, lebo téma je bytostná a obsažná. A po druhé, ja sa neviem na Ladislava Ťažkého rozpomínať, lebo rozpomínanie má svoju časovú ukotvenosť v minulosti, a on nie je pre mňa minulosťou. On je v nás, on je už s nami a vo mne nastalo a natrvalo.

Mnohí, ktorí tiež mali tú česť poznať ho bližšie, prejsť s ním kúsok spoločnej časnosti, vidieť ho v žiare reflektorov i pri rúbaní dreva, „počúvať a čítať jeho dušu“, tí mi dajú za pravdu. Svojou charizmou zasiahol každého. Jeho pohľad, reč i spôsoby si získavali ľudí rad radom. Vedel sa pozhovávať s bezdomovcom - koscom trávy, a dokázal, napríklad, priblížiť v náhlení sa svetom všetkých troch doterajších slovenských prezidentov na neformálnu debatu pri poháriku vína v pezinskom Pi-klube (26. 3. 2010), kde vo flotile spisovateľov bol a zostáva on našou „vlajkovou loďou“.

Osobne sme sa poznali už dávnejšie, myslím si, že z voľakedajšej redakcie Romboidu. No od roku 2004 sa naše cesty častejšie prelínali. Akosi sme si na seba zvykli a spríatlili sme sa. Precestovali sme Slovensko krížom-krážom, videl som ho na stretnutiach a besedách s čitateľmi, ako „kráčajúca maturitná otázka“ diskutoval so študentmi, zaujal Rakúšanov pri neformálnych stretnutiach v neďalekom Kaisersteinbruchu, kde bol internovaný v druhovojnovom zajateckom tábore a oni mali možnosť prečítať si časť jeho knihy v nemeckom vydaní. Všade zaujal mladých i starých, ženy i mužov. Bol ozdobou salónov i fabrík, zastal si smoking i monterky, lebo voňal človečinou.

Veľa som sa od neho dozvedel, bol kráčajúcou encyklopédiou a mal priam počítať rôznych, aj dávnych, situácií. Napríklad, v sedemdesiatych rokoch nesmel publikovať, ale anonymne i pre archív mohol písať portréty budovateľov gabčíkovej hydroelektrárne. Opísal tam aj akéhosi majstra, vymysleným menom Vízvoda. Po vyše troch

desiatkach rokov sme sa náhodou spolu dostali do tých končín, vyzorprával nám jeho príbeh a mňa to podnietilo hneď vyhľadať to „miesto činu“. Presne nás navigoval v tamojšom teréne: „tu mali malú kasáreň pohraničiaru, tu sú ohradené rybie liahne...“, až sme zastali pred zrúcaninou príbytku majstra Vízvodu. A vtedy odrovnal mňa i majstrových bývalých susedov: „Viete, ako sa volal jeho psík? Bobrik!“ „Ako si to môžeš toľko rokov pamätať?“ - vyzvedali sme.

Veľmi ma povzbudil, nech vydám moju knižočku „Návratno“, keď som otáľal s jej vydaním. Úvod, ktorý mi do nej napísal, ma presvedčil, že to možno má zmysel: „Peter, vydať knihu je sviatok!“ Domnievam sa, že potom (január 2009) sme sa ešte viac zblížili, v knižke si ma viac obzrel.

Bolo mi ct'ou a potešením sedieť s ním v letnom čase pod ich starou čerešňou, pri stolíku pred domom, v ich dolnej kuchynke koštovať čerstvo upečené koláčiky či polievocku ponúkanú paňou domu, a či ochutnať ich domáce víno. V chladnejšom počasi bolo príjemné posedenie i debaty pri otvorených dverkách ich čarovnej keramickej piecky. Vždy mi však bolo zaťažko správne odhadnúť čas a dĺžku stretnutia tak, aby som neotravoval. „Lacko, ja už idem...“ „Neleť... ešte toto...“ a pridali sme ďalšie chvíle.

Dňa 23. júla 2010 mal majster Ťažký čitateľskú besedu vo Veľkom Klíži - Klížske Hradište spojenú s prezentáciou 2. vydania jeho knižky Pivnica plná vlkov, ktorej dej sa viaže k miestnemu prostrediu. Je to sympatická dedinka na konci doliny, mimo hlavných cestných ťahov a má akési „Genius loci“. V horúcom dni sme zašli na neďaleký salaš i rekreačné stredisko a vyštverali sme sa nad dedinku na miestny cintorín, ktorému dodáva punc reštaurovaná kaplnka, údajne z 12. storočia. „Tu zložíme so ženou naše kosti“, obaril ma svojou úvahou.

Koncom októbra 2010 som odletel so svojou manželkou na dva mesiace do Austrálska. „Čo ja tu budem robiť bez teba!“ „Čo ty, ale ja?“ - usmievali sme sa. Zvykli sme si totiž na naše dôchodcovské spoločné výlety s kamarátmi do okolia (napríklad, do rakúskeho Andau na chalupu k MUDr. Martinovi Jančuškovi, do Uhrovca, Gbelov, Kaisersteinbruchu, Holíča, Neusiedler see, Skalice, Gabčíkova atď...). Pamätný je trojdňový výlet sedemnástich členov PI-klubu na východné Slovensko, ktorý zorganizoval a zabezpečil ďalší perfektný chlap - Rudolf Schuster.) V austrálskom prostredí sme našli spôsob bezplatného skypového transkontinentálneho telefonovania, a tak som mu aj dvakrát do týždňa volal.

„Kde ste tak dlho, poďte už!“ povedala mi začiatkom decembra do telefónu jeho manželka, pani Anka, ktorá prvá zodvihla telefón. A slabší majstrov hlas ma znepokojil. Pri našom predvianočnom zvitani sa sme už hovorili aj o všelijakých chorobách a bolestiach.

„Peter, pripravme ešte jednu - ostatnú moju knižku...“ prekvapil ma tesne po Vianociach 2010 svojím nápadom a hneď sme vedeli, že do toho ideme. V pondelok 17. januára mi pri mojom odchode hovoril: „Peter, ďakujem ti...“ „Lacko, nemáš za čo. Som rád, že môžem byť pri zostavovaní tvojej knihy, (zostavenej z neuvěřených poviedok, esejí, rozovorov či úvodných slov pri významných spoločenských príležitostiach alebo úvodov do kníh iných autorov - pozn. P. R.), prídem v piatok a prinesiem už aj ďalšie zostierané materiály...“ - lúčili sme sa. Nevedeli sme, že sily časnosti sú iné...

V stredu mi volal Jožko Banáš: „Peter, sedíme tu na predsedníctve slo-

venského PEN-klubu. Ako je to s Lackom Ťažkým?, viem že ste v stálom kontakte...“ „Nie som oprávnený vyjadrovať sa k jeho stavu, no nie je to najlepšie...“ - odvetil som.

Vo štvrtok ráno som sa dozvedel, že v ranných hodinách skončil, preliehtavalo mi myslou veľa vecí, vynáralo sa množstvo spomienok na spoločne prežitú chvíľu. Keď som mu robil parte, plakali mi oči i duša, nehanbím sa priznať to. V tom mi opäť zavola Jožko Banáš: „Je to pravda?...“ - viš prečo som ti včera volal zo zasadania PEN-klubu?... My sme potom v zmysle štatútu oficiálne navrhli Lacka Ťažkého na Nobelovu cenu za literatúru... je to v zápise z rokovania...“

V myšli sa mi zrazu vynorila spomienka na náš letný výlet vo Veľkom Klíži. Vtedy sme netušili, že o pol roka, takmer na deň presne, sa jeho júlové cintorínové slová stanú skutkom. 22. januára 2011 sme sa tam, davy ľudí z celého Slovenska, s jeho telom navždy rozlúčili.

Bez patetických nánosov tejto chvíle viem, že jeho duch pretrvá a bude rezonovať navždy vo mne a v nás, ktorí sme ho bližšie poznali. Z jeho literárneho diela bude navždy žiarit pochodeň jeho osobnosti, bol a zostane mravnou silou slovenského národa, národa, z ktorého vyšiel a ktorý nadovšetko miloval.

Netušil som, že výborného kamaráta si môžem nájsť aj v dedkovskom veku. Vidím ho pred sebou a viem, kde naberal silu svojej osobnosti. V prvom rade vo svojej najbližšej vnútornej rodine, hlavne vo svojej manželke, pani Anke. Bola mu vždy oporou - v dobrom i zlom, a viem, že bol celý nesvoj, keď kedysi ochorela. Bol hrdý na svojich troch synov Ivana, Vlada, Petra a ich rodiny. To všetko naplňuje a zastrešuje jediné slovo: láska.

Bol naturálne múdry, vzdelaný školami a hlavne svojim záujmom o život v celej jeho škále. Prežil okamžiky slávy i časy útrap. Sociálnym prizorom nazeral na svet, mal pevné kresťanské mravné zásady. Bol roveň jednoduchým ľudom - nevyvyšoval sa, bol partnerom prezidentom i kardinalom, láskavým vzdelancom pre študentov a úprimným diskutérom s babičkami na priedomí.

Nenáleží mi hodnotiť Ladislava Ťažkého, na to sú kvalifikovanejší znalci. Ja som dal len mojim myšlienkam písmenkovej podobu.

Lacko, chýbaš mi! Hoci, navždy si v nás...

PETER RAŠLA

* * *

Mal som česť rozlúčiť sa s Ladislavom Ťažkým za všetkých slovenských spisovateľov (myslím tým naozaj všetkých, bez rozdielu ich príslušnosti k akémukoľvek krídlu) na cintoríne vo Veľkom Klíži, kde s rozhodol Ťažký zložiť svoje ubolené kosti.

Neveľká rakva s veľkým človekom bola položená nad jamou a mne

prebleskli myslou viaceré chvíle a stretnutia, ktoré som s Ladislavom Ťažkým prežil. Najmä pri príprave knihy Testament svedomia, čo je 200-stranový rozhovor, bolo tých stretnutí viac než dost. Stretávali sme sa u nás doma, ale aj doma v Ťažkého, veľa času sme strávili v aute a na besedách po celom Slovensku. Zvyčajne som mu len tak medzi rečou položil jednu-dve otázky a Lacko sa pomaly začal „chytat“. Predtým sa na mňa pozrel smutnými očami, a potom sa potmeľdsky spýtal, či ma aj to zaujíma. Keď som prikývol, pomaly začal hovoriť. Rozprával v jednej tónine, alebo ako som to nazval, s jedným nádychom a výdychom. Rád som ho počúval. Prerušil som ho iba keď sa začal opakovať, vtedy som sa ho na to isté opýtal z inej strany. Niektoré jeho myšlienky som už poznal z iných jeho uvažovaní, ale nechal som ho rozprávať. Nielenže sa nepatrilo skákať mu do reči, ale aspoň som si overil jeho predchádzajúce tvrdenia. No nezvykol pridávať, vymýšľať si, ani ináč fabulovať, z čoho som usúdil, že to čo hovorí je naozaj pravda.

Ladislav Ťažký si ma už dávnejšie predtým získal svojou úprimnosťou, presvedčením a korektnosťou a to bol

môj hlavný dôvod na veľký knižný rozhovor. Tento náš rozhovor bol naozaj dlhý, trval skoro rok. Napriek tomu som sa nestihol opýtať na všetko a Ladislav Ťažký mi nestihol na všetko odpovedať. Chcel som v knihe napísať jednu súvislú výpoveď, preto som ho veľmi neprerušoval, aj keď sme sa nie vo všetkom zhodli a občas sme sa aj poharkali. S odstupom času som prišiel na to, že aj to bolo milé, rovnako ako bolo príjemné ticho, keď sme nič nehovorili a každý z nás bol pohrúžený do seba.

Zaujímavé je, že až nedávno (päť mesiacov pred smrťou), keď Ladislav Ťažký napísal článok do zborníka k môjmu jubileu, som sa dozvedel, že v istom momente uvažoval prerušiť so mnou spoluprácu na knihe. Napísal: „Jozef Leikert sa totiž na veľký knižný rozhovor tak dôkladne pripravil a chcel z neho vyťažiť maximum, až mi to začalo byť nepríjemné. Chcel ma poznať tak ako žiadny literárny vedec alebo kritik. Bol dôsledným 'neprijemne' zvedavým novinárom, ktorý ma nechcel hladkať, pochlebovať mi, či pestovať nejaký 'kultík'. Naopak. Nemienil mi nič odpustiť a chcel odpovede aj na tie najneprijemnejšie, zväčša však politické otázky. Tak som

bol prinútený okrem iného odpovedať aj na politické, ľudské, etické a náboženské hodnotenia prezidenta prvej Slovenskej republiky Dr. Jozefa Tisu. Kto je však taký odvážny a úprimný, aby sa verejne spovedal zo vzťahu k strane, k Bohu, režimom, 'vojnovým zločincem', prezidentom a generálom, aby sa priznával k prvým a posledným láskam, k prajnosti alebo závisťi k istým osobám, zo strachu a nenávisťi, skrátka, aby zo seba vysypal všetky, t. j. aj tie najintímnejšie tajomstvá, ktoré si zvyčajne každý chlap odnáša do hrobu. Nakoniec sú to tajomstvá podobné všetkým chlapským tajomstvám, ktoré sú vlastne pre čitateľa len klebetou a istým morálnym portrétom každého človeka. Aj keď som rozhovor len, len nevzdal, predsa sme našli spôsob ako odpovedať na všetko, na čo sa ma pýtal. ... Ďakujem Jozefovi Leikertovi, že sme náš spoločný Testament svedomia predsa len dopísali a vydali v pôvodnej podobe.“

Jedna z posledných otázok Ladislavovi Ťažkému pri tvorbe knihy bola, či nemá výčitky svedomia, že niekedy niekomu ublížil a spravil zle. Odpovedal, že taký pocit nemá: „Hľadám skutočné previnenia, hriechy, za ktoré by som sa mal ospravedlniť, ale akosi mi neschádzajú na um. Že by mi skleróza pomáha zostať čistým? Ublíženie je nielen viditeľné - z toho sa dá vyspovedať, očistiť, ale aj neviditeľné, o ktorom nevieme. Niekedy človek

v slabej chvíli ublíži podvedomie, v myšli, ale to našťastie toho druhého nebolí. Toto 'ublíženie' nemôže oľtovať, zahanbiť sa a kajat'. Ale niet záruky, že nás čert nezačne opäť pokúšať, vnášať do nás osvedčenú zbraň. Závist', túžbu po odplate či nedosiahnuteľnom alebo zakázanom ovoci. A človek sa opäť bráni a čert opäť pokúša. Tak to ide zo dňa na deň. Koleso hriechu sa krúti ako koleso času a skúša charakter človeka. Záleží len na našom svedomí.“ Svoje uvažovanie ukončil Ťažký prosbou, že ak si niekto na neho spomenie, komu nechtiac ublížil, aby mu odpustil a prepáčil.

Pritom viem, že jemu bolo viac razy ublížené a poznám aj ľudí, ktorí to urobili s plným vedomím a nikdy sa mu za to neospravedlnili. Hoci na to čakal, bol by rád, keby boli utrúsili čo len slovko - dve alebo nejakú inak prejavili ľútosť.

Pri písaní smútočnej reči som si spomenul na týchto ľudí a aj keď som s nimi nemal nikdy nič spoločné a s ich počínaním som sa nestotožnil, ospravedlnil som sa mu za nich: „Nehnevaj sa, ak Ti niektorí ľudia ublížili a krivdili, veď Ty si im dávno odpustil. Tvoja viera v dobro človeka bola silnejšia ako všetko ostatné.“

Ziadať sa mi to vyrieknuť aj preto, že Ladislav Ťažký vedel odpúšťať, na nikoho nemal ťažké srdce, aj keď mu blen a horkosť dlho ostali na jazyku. Aj v tom bol a zostal veľkým človekom.

JOZEF LEIKERT

* * *

Kratučké rozpomienky na spisovateľa Ladislava Ťažkého som si rozdelil do dvoch rovin: na literárnu, takpovediac, profesionálnu a na osobnú, takmer súkromnú.

Aj keď bol medzi nami generačný rozdiel, spriatelili sme sa veľmi rýchlo. Poznal som Lacka Ťažkého ešte z rokov šesťdesiatych, ale to len tak nespomám, ako študent žurnalistiky, ako čitateľ. Ťažkého pohľad na vojnové udalosti bol zrazu iný, bez osvedčených schém súdobej prózy, obnažený do vnútra postáv, jeho príbehy boli uveriteľné, človečie, presvedčivé. Rád som čítal jeho prózy, páčili sa, navyše mi bol sympatický aj tým, že sa angažoval v obrodnom procese, že bol dubčekovec.

Ladislava Ťažkého považujem za najväčšieho spisovateľa modernej slovenskej prózy.

Neskôr, aj počas normalizačných rokov, sme sa stretávali náhodne i nenáhodne, nikdy sme nestratili kontakt, Laco si vždy našiel čas na diškurz. Koncom osemdesiatych rokov sme sa stretli kvôli rozhovoru - atmosféra už bola perestrojková - ktorý takmer na tri časopisecké strany vyšiel v Literárnom týždenníku pod názvom Čas bolesti, bolesť času. Často sa k tomuto rozhovoru vracal, oceňoval, že po dlhých rokoch mlčania mohol povedať takmer všetko, čo ho gniavilo.

Potom sme sa celé roky stretávali viac-menej pravidelne v našom pezinskom PI-klube, vždy posledný štvrtok každého mesiaca vo vinnej pivničke. Laco veľmi rád chodieval na tieto stretnutia, rád diskutoval, rád si vypil dobrého vína, rád si s nami zaspieval. Keď nad tým premýšľam, až sa zdráham uveriť, že v našom chaotickom čase sa stretávajú spisovatelia, umelci, priatelia, aby sa až neskorých nočných hodín zhovárali (aj) o svojej tvorbe, o knihách, ktoré píše, či ktoré vydali, o hodnotách, o všeličom.

Po bardovi slovenskej literatúry zostane v našom PI-klube prázdna stolička. Ale v našej literatúre a v našich spomienkach sa usadil natrvalo.

ĽUBOŠ JURÍK

J. Chovan uprostred svojich gratulantov z Pamätníka slovenskej literatúry na oslave 60. výročia narodenia

PhDr. Juraj Chovan, CSc.

Dňa 3. januára 2011 sa dožil vzácneho životného jubilea bývalý pracovník a dlhé roky riaditeľ niekdajšieho Literárnomúzejného oddelenia Matice slovenskej PhDr. Juraj Chovan, CSc., prímenním Rehák. Predtým pôsobil ako pedagóg, neskôr sa stal redaktorom, jazykovým odborníkom, publicistom, literárnym historikom, kultúrnym organizátorom, ale predovšetkým bol literárnym múzejníkom.

TVORIVÁ ATMOSFÉRA V RODNOM KRAJI

Narodil sa v dolnoliptovskej dedine Hubová (vtedy Gombáš) v podhorskom prostredí, ktoré svojim prírodným koloritom a ľudovosťou priťahovalo pozornosť nespočetných výtvarníkov, fotografov, spisovateľov, novinárov i verejných činiteľov. Práve okolo Chovanovho narodenia tam prichádzali hľadať výtvarnú inšpiráciu Pavol Sochán, Martin Benka, Miloš Alexander Bazovský, Janko Alexy, Dezider Milly, Jaroslav Vodrážka, Vojtech Stašík... A v čase Chovanovho detstva tam nachádzali osvieženie i pozorňých poslucháčov či povzbudenie k tvorbe spisovateľa Jozef Cíger Hronský, Ján Smrek, Janko Silan, filozof Ladislav Hanus, jazykovedci Ľudovít Novák a Henrich Bartek... Dedina práve v tom čase prežívala prvé obdobie výrazného kultúrneho rozvoja, do ktorého sa najskôr zapísali učiteľia a potom nimi vychovaní miestni vzdelanci ako náboženský aktivista a spisovateľ Peter Róchus Galan, literárny kritik a kultúrny historik Jozef Kútnik Šmálov, hudobník a kultúrny organizátor Štefan Olos, spisovateľ a publicista Ján Okál... Vnímavá chlapčenská duša Juraja Chovana vedome i podvedome prijímala a spracúvala z celkovej tvorivej atmosféry mnohé podnety.

ŠTUDIÁ

Keďže v škole výborne prospieval, rodičia - otec mlynár a matka pôrodná babica - dali syna študovať na gymná-

zium do Ružomberka. Po ukončení štvrtého ročníka prešiel do Levoče, kde ho prijali do Malého seminára. Ale pretože komunisti Malý seminár po čase zatvorili, na levočskom gymnáziu absolvoval len piaty a šiesty ročník a potom z neho na protest proti zatvoreniu Malého seminára vystúpil a vrátil sa na ružomberské gymnázium, kde v roku 1950 zmaturoval. Duchovného smerovania sa však nevzdal, prihlásiac sa po maturite do Veľkého seminára v Spišskej Kapitule. Prijali ho, ale bohoslovcom sa nestal, lebo od septembra 1950 bol seminár štátnou mocou zlikvidovaný. Mladý maturant nastúpil teda do zamestnania v Ružomberku ako prevádzkový účtovník Štátnych lesov s úlohou zavádzať do účtovníctva nové postupy - tzv. chozrasčot (podľa ruského vzoru chozjajstvennyj rasčot). Po jeho úspešnom zvládnutí ho z ružomberského lesného závodu preložili na Lesný závod do Ošchadnice, kde pracoval do júla 1952. Od októbra 1952 sa však rozhodol pokračovať v ďalších štúdiách, a to na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pedagogický smer kombináciu slovenčina - ruština. Po záverečných štátnych skúškach v roku 1957 sa stal na osem rokov učiteľom, pôsobiacim v rokoch 1957 - 1958 na Jedenástročnej strednej škole v Trnave, v 1958 - 1961 na Strednej priemyselnej škole textilnej a papiernickej v Ružomberku a v rokoch 1961 - 1965 na Základnej deväťročnej škole v Ľubochni.

ZVRAT V POVOLANÍ

V roku 1965 zanechal pedagogické povolanie, lebo ho priťahla Matica slovenská. Začal dochádzať z Liptova za prácou do Martina, kde sa zamestnal ako jazykový redaktor vo Vydavateľstve Matice slovenskej. Keď v roku 1966 vznikol v tejto inštitúcii Pamätník slovenskej literatúry, dostal Juraj Chovan ponuku prejsť za jeho zamestnanca so zameraním na rozvíjanie publikačnej činnosti. Ujal sa vedenia edičného a metodického oddelenia, pripravujúc do tlače mnohé vlastné i cudzie literárnomúzejné príspevky. Časom sa stal zástupcom riaditeľa Pamätníka a od roku 1971 na celé dve decéniá jeho riaditeľom. V septembri 1972 získal družstevný byt v Martine, takže sa presťahoval z Liptova do mesta svojho pracoviska.

Medzitým si zvyšoval odborné vzdelanie, završiac ho dosiahnutím hodnosti PhDr. a v roku 1981 CSc. po obhájení dizertačnej práce K počiatkom literatúry národného obrodenia. Sociálne aspekty prvej fázy. (Práca vyšla v Literárnomúzejnom letopise č. 16 a 17, v rokoch 1982 a 1983)

RIADITEĽ LITERÁRNOMÚZEJNÉHO PRACOVISKA

Ako pracovník a riaditeľ literárnomúzejného pracoviska Matice slovenskej sa zaslúžil o zveľadenie zbierkového fondu, prípravu mnohých výstav i stálej expozície Slovenského národného literárneho múzea či iných expozícií a výstav po Slovensku i v zahraničí. Pre stálu expozíciu v Martine, ktorej bol gestorom, vypracoval scenár prvej etapy slovenského národného obrodenia, ako aj scenár do priestoru Národnej dvorany o národných aktivitách a osobnostiach počiatkového matičného obdobia. Do Pamätnej izby Jána Hollého na Dobrej Vode vytvoril scenár o živote i diele básnika a napísal sprievodcu po expozícii. Spolu s kolegom Imrichom Sedlákom sa stali autormi scenára expozície Literárneho múzea A. S. Puškina v Brodzanoch.

V čase Chovanovho vedenia literárnomúzejného oddelenia sa jeho pracovisko stalo aj gestorom viacerých osláv slovenských spisovateľov i dlhoročným usporiadateľom festivalu umeleckého slova - Slovenská jar, ako aj spoluusporiadateľom celoslovenskej súťaže Literárny Kežmarok.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sa ako riaditeľ matičného Literárneho múzea významne pričínil o rozšírenie literárnomúzejného myslenia a vzdelávania literárnomúzejných pracovníkov po celom Slovensku, ba i v zahraničí. Za jeho vedenia bolo toto pracovisko budované ako ústredné dokumentačné i metodické literárnomúzejné zariadenie Slovenska, ktoré pravidelne organizovalo školenia, literárnomúzejné stáže, metodické stretnutia slovenských i zahraničných, najmä českých literárnych múzejníkov. Juraj Chovan často prednášal na odborných seminároch, aktívoch, konferenciách a kolokviách i na poznávacích múzejníckych exkurziách. Podieľal sa

najmä na organizovaní a programe štyroch literárnomúzejných konferencií, na ktoré pripravil úvodné koncepčné príspevky. Viedol Literárnomúzejnú komisiu, programujúcu činnosť slovenských literárnych múzeí a literárnomúzejníckych pracovísk.

AKTIVITY

S MEDZINÁRODNÝM DOSAHO

V Martine stál Juraj Chovan pri zrode a riadení prvých ročníkov medzinárodnej výtvarnej súťaže žiakov inšpirovaných literárnymi motívmi Bienále fantázie. Na rozdiel od Bienále ilustrácií v Bratislave sa mladí umelci v martinkej súťaži mohli inšpirovať nielen rozprávkami, ale aj piesňami, porekadlami a riekankami. Zúčastnili sa na nej deti zo 17 štátov sveta, pričom na záverečnej výstave bolo exponovaných 800 prác.

Od 25. do 29. septembra 1972 organizoval so svojimi pracovníkmi v Martine Kolokvium o medzinárodnej spolupráci literárnych múzeí s účasťou odborníkov z Bulharska, Čiech, Juhoslávie, Maďarska, Nemecka, Poľska, Rumunska, a vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Program kolokvia doplnili početné sprievodné podujatia a návštevy múzeí po Slovensku, prezentujúce účastníkom vzácne pamiatky našej národnej minulosti. Po tomto podujatí prijali Juraja Chovana za člena Literárnomúzejnej komisie ICOM - International Council of Museums, teda Medzinárodnej rady múzeí.

PUBLIKAČNÁ

A PREKLADATEĽSKÁ ČINNOSŤ

Bohatou je aj publikačná činnosť jubilanta. Svoju pozornosť venoval mnohým osobnostiam slovenského literárneho, kultúrneho, náboženského i politického života: sv. Metodovi, Eliášovi Vanyécimu, Jánovi Valentínimu, Matejovi Belovi, Alexandrovi Rudnayovi,

Antonovi Bernolákovi, Jurajovi Fándlymu, Jánovi Hollému, Andrejovi Radlinskému, Jankovi Kráľovi, Jozefovi Božetechovi Klemenšovi, Martinovi Hattalovi, Samovi Czabelovi, Jozefovi Ciekerovi, Jozefovi Tisovi, Štefanovi Náhalikovi, Jánovi Vojtaššákovi, Ľudovítovi Novákovi...

Napriek tomu, že jeho hlavnou životnou orientáciou bola literárna história a jej prezentácia v literárnych múzeách, venoval sa aj lingvistickým otázkam a publikoval jazykovedné články v časopisoch Slovenská reč i Slovenský jazyk a literatúra v škole. Vďaka ovládaniu latinčiny často prekladal staré listiny a historickú literatúru písanú po latinsky (napr. verše turčianskeho kňaza a básnika Jána Valentínho, listiny Tajného vatikánskeho archívu, Historiu Domus v Gombáši ...). Ale prekladal aj z ruštiny, pre múzejníkov preložil veľmi užitočnú publikáciu ruského odborníka Alexandra Z. Krejna o nadšenom a profesionálne precíznom budovaní Puškinovho múzea v Moskve Zápisky z Puškinovho domu. (Vydala Matica slovenská v Martine r. 1987). Pripravil na vydanie aj výber z jazykovedného diela Jozef Škultéty - Dielo 7 (Vyšlo v matičnom vydavateľstve v Martine r. 1992.)

ZAKLADATEĽ LITERÁRNOMÚZEJNÉHO PERIODIKA

Ihneď po prestupe z Vydavateľstva Matice slovenskej do Pamätníka slovenskej literatúry v roku 1967 založil a začal pravidelne vydávať zborník určený pre literárnomúzejných a iných literárnych odborníkov. Prvý vyšiel pod názvom Literárne pamiatky a pamätníky, ďalšie od roku 1968 pod názvom Letopis Pamätníka slovenskej literatúry a napokon od roku 1973 sa ustálil názov Literárnomúzejný letopis, pretože bol určený nielen pre martinický Pamätník slovenskej literatúry, ale pre všetky literárne múzea na Slovensku. Juraj Chovan bol jeho zodpovedným redaktorom od prvého po dvanásty ročník, potom prevzali redaktorstvo jeho spolupracovníci - na trinástom ročníku Jozef Beňovský a na ďalších 16 ročníkoch Imrich Sedlák. Pritom Juraj Chovan prispieval do nich aj ďalej.

Z oblasti literárnej muzeológie pripravoval príspevky ako napr. Sieť a združovanie slovenských literárnych múzeí a pamätných izieb. Možnosti a potreba medzinárodných stykov literárnych múzeí, Literárne múzejníctvo u nás i vo svete, Literárnomúzejné pracovisko Matice slovenskej, Literatúra v múzeu - múzeum v literatúre, Múzejnícka terminológia a jej pojmo-

J. Chovan za pracovným stolom Matice slovenskej

tvorný proces, Zo zápisníka literárneho múzejníka, Literárne múzejníctvo na Slovensku...

ĎALŠIE

LITERÁRNOMÚZEJNÉ DIELA

Ako matičný odborný pracovník pripravil do tlače množstvo bulletinov ku kultúrnym podujatiam, zostavil, zredigoval a sčasti ako spoluautor aj napísal text do obrazovej a textovej publikácie o Matici slovenskej - V službe ľudu (1974), zostavil Sprievodcov po Matici slovenskej (1978 v slovenčine a v nasledujúcom roku vyšli aj v angličtine, ruštine a nemčine.

Pri príležitosti 200. výročia narodenia Jána Hollého a pri 225. výročí narodenia Antona Bernoláka, keď sa ich jubileá podarilo zaradiť do zoznamu výročí významných osobností v rámci UNESCO, pripravil Juraj Chovan ako odborník na osobnosti národného obrodenia obsiahle reprezentatívne publikácie - Ján Hollý - Pamätnica z osláv dvojstého výročia narodenia Jána Hollého (1985) a Pamätnica Antona Bernoláka (1990, 1992), ktoré recenzenti hodnotili veľmi vysoko, kladúc ich za vzor takéhoto druhu literatúry.

Okrem vlastných publikácií pomáhal na svet ako redaktor aj hodnotným dielam a článkom iných autorov, aby

sopis pre slovenskú katolícku inteligenciu Verbum, ktorý pripravoval do tlače za ťažkých finančných i organizátorských podmienok, dobrovoľne a bez nároku na odmenu. Potom ho poohltil iné povinnosti, ale časopis Verbum už nezanikol a vychádza dodnes.

ŠÉFREDAKTOR KATOLÍCKYCH NOVÍN A DŮCHODCA

V roku 1993 Juraj Chovan ukončil zamestnanie v Matici slovenskej, aby sa do 1995 stal šéfredaktorom Katolíckych novín v Bratislave. Po odchode do dôchodku sa ešte krátko vrátil do Matice slovenskej pracovať na výskume dejín zahraničných Slovákov a na výskume historických udalostí a osobností z čias druhej svetovej vojny aj krátko po nej, pričom spolupracoval na zostavovaní knižky Slovenský povojnový exil. Zborník materiálov zo seminára Dejiny slovenského exilu po 1945 v Matici slovenskej v Martine 27. - 28. júna 1996. (Vydala Matica slovenská v Martine 1998). Odvtedy žije na dôchodku v rodičovskom dome v Hubevej a venuje sa štúdiu a publikovaniu takých tém, na ktoré počas rokov plného zamestnaneckého vyťaženia nemal čas. Napr. v roku 2001 uverejnil v kresťanskom časopise Viera a život (roč. 11, č. 1, str. 65 - 69) Spomienkové reflexie k nedožitým 85-tym narode-

Tento verš z básne Osvietenci (s. 89) považujem za ideovú kôstku poézie Jozefa Tótha, ktorá sa nám zásluhou precíznej editorskej práce Teodora Križku dostala do rúk koncom roka 2010 v dvojzväzkovom vydaní: Dielo I. - Poézia, Dielo II. - Próza. A ja pred ním stojím v úžase ako na upätí duchovných Himalájí. Doposiaľ nepublikované básnické knihy Slnko pod zemou, Posolstvo, Babylonské piesne, či zachovaný fragment knihy Žalmy, básnická kompozícia Piesne zo Solúna - všetky možno označiť ako „osemtisícovky“, a duchovným Mont Everestom medzi nimi je najrozsiahlšia kniha Žalmy na rozhraní tisícročí.

Ako sa s nimi vnútorne vysporiadať? Ako ich obsiahnuť? Jedine v hlboké pokore, v uznaní, že ich obsiahnuť nedokážem, ale možnosť ich obdivne spoznávať, koľko stačím, ma magicky priťahuje. Hoci som ešte v tieni veľhôr, viem, že je nad nimi Slnko.

Ich veľkosť a hodnotu vo svojej vyváženosti sveta ocenil Teodor Križka v doslove - esejí Pokorný rebel lásky a milosrdenstva spôsobom primeraným významu, komplexne, v panoráme našej kultúry, s ocenením toho, čo bolo nedocenené, takže ja budem sledovať, iba čo mám v zábere očí pútnika. A zlákal ma Mont Everest - Žalmy na rozhraní tisícročí - a skutočne ich pokladám za syntézu, je v nich všetko určujúce: Zo všetkých atómov, hviezd, skál / i mrakov / komponujem báseň najväčších zázrakov. A pretože k zázrakom prináleží aj „hudba sfér“, aj tu zaznieva, „spieva ponad všetko, / ako božské čembalo / a organ hromov / či jemné citary, / a ja dvíham ruky / na hore Sion, / pri Božom oltári, / lebo viem, kto túto / báseň zložiť dal mi, / preto jak sólista / s chórom tohto sveta / spievam svoje žalmy.“ (Žalm 4.)

Žalmy svojou atmosférou súzvučia s našim slovenským „žial“, a skutočne od Dávidových žalmov do súčasnosti vyslovujú predovšetkým usúzenosť duše človeka, jej pocit opustenosti Bohom aj ľuďmi, úzkosť z bezmocnosti človeka, ktorý „vidí“, ale nemá sil ani spojencov: Stále som nepriateľ, / lebo stále svietim / svetlom Tvojho slnka / uprostred blúdiacich. (Žalm 3.) V Žalme 7. začujeme „kraskovsky“ silné volanie - Pane, zasiahni ako pri stvorení sveta, / ved' človek kazí Tvoje dielo; / namiesto čnosti, spravodlivosti a pravdy / buduje kráľovstvo tmy, podlosti a zrady / (...) Pokor už chrapúnstvo a nenásynnosť našu, / prevráť už jedom prepĺnenú čašu / otvor znovu deň svetla, / obec Tvojho bratstva / a mrakom šťastia polej ľudské činy, / aby sa zjavil znovu Tvoj človek / ako na počiatku / a prestal byť figurinou, bez duše, len z hlmy!

A rovnaká naliehavosť zaznieva aj zo Žalmu 9. Pane, osviet' nám rozum, ten, čo skrášľuje svet, / aby nestváral tu nezmysly, / aby sme v kvete svojho života / život neprišli, / či obžaloba tých, čo - vravia, že majú voľné ruky / a nemajú iného pána, iba seba, / a nevahajú zaškrtiť kohokoľvek, / kto naruša ich kruhy, / a vykynozia i vlastných, / i najbližších, keď treba. Ale hymny horšie, ako hynie zver, ved' pri odchode z tohto sveta / nevita ich brána pokoja, Otcova náruč, / lež iba pasca, ktorú tu nevinným utkávali. (Žalm 10.)

A keďže patrí medzi tých, čo poznajú zázračnú moc pravého slova vysloveného v pravý čas, ohromila ma presnosť jeho diagnózy súčasného stavu spoločnosti: Čože je dnes slovo, Pane, / len šifra prázdny znak, / jak opadané listie vo vetre, / čo stratilo život. Vrak! (...) Už nechápe otec syna, / brat brata a človek človeka! / Stratilo sa kúzlo a pravda odveka! / Hovorí sa „a“ a je to „b“. / A môže to byť hocičo. Zistenia o to hrozivejšie, že sú v podstate aj diagnózou nášho národného života. Ved' Juraj Papánek v svojich Dejinnách slovenského národa píše - „Nedodržat' dané slovo považuje Slováka za najhoršiu podlosť.“ Záchranou nádej však poskytujú ešte stále pretrvávajúca živá viera a v nej aj možná rehabilitácia“ slova: Len Tvoje slovo, Pane, / je a vždy bolo isté / a jeho obsah / a tvary / vždy a vždy boli čisté / a spievali, a tryskali / jak čisté pramene / a volali

nás a volajú / všetkých tu žijúcich, / volali nás vždy po mene. (Žalm 12.)

Aj tento žalm, aj mnohé iné priam volajú po samostatnej recenzii: sú plné významov vyvolávajúcich asociácie, burcujúcich výziev pre naše spiace, či ľahostajné svedomie, odhaľovania nepohodlných, a preto zabúdaných právd, metafor ohromujúcich svojou jasnozrivosťou, ako aj nášho „volania vždy po mene“. Áno, sme Slováci, a mali by sme niešť za slovo zodpovednosť, s pomocou Toho, ktorý nás k tomu „volá po mene“. Ved' Ty stojíš za všetkým, / do všetkého vteká Tvoja sila (...) / a ktorá je schopná a jedine schopná / otvoriť moje oči, aby som videl / cez múry hmoty a tela, / cez srdcia zdravé, dobré i deravé, / cez záhadnú kľúčkovú dierku, / za ktorou je moja domovina, / môj život a smrť / i opäť nový život, / a nejestvuje iná! / Aleluja! (Žalm 16.) Povznášajúca nád-

Ale ja i potme vidím Slnko

hera! Boh je láska a spravodlivosť: Nie, Boh netrešce, / tresceme sa ľudia sami / svojim pokriveným charakterom, / odvrátením sa od Boha svojimi podlosťami. (Žalm 11.)

Ohromujúci vstup 22. žalmu: Za všetkých tu stojím, Pane, ako Jób, / hoci tak zdá sa, že celý svet / už patrí iba zlosynom, / a spravodliví celkom vymreli / (...) A predsa tu stojím za všetkých ako Jób / keď najviac má vtedy, / keď mu všetko zobrali.

Ale Jozefa Tótha najspôhlivejšie poznávame ako človeka v Žalme 23. cez súbor paradoxov - „čo chcem... aby som vedel“. (Osobne sa domnievam, že každého človeka možno spoznať práve cez to, čo „chce“.) Asociujúci Kázanie na Hore a považujem ich za morálny kódex moderného človeka: Chcem byť nahý, aby som vedel, čo je odev, / chcem byť hladný, aby som vedel, čo je hostina, / chcem byť oplývajúci, aby som vedel, ako chuť pohladenie, / chcem byť vážnym, aby som vedel, čo je sloboda, / chcem byť nespravodlivo odsúdený, aby som pochopil, čo je pravda, / chcem byť korisťou vydieračov, aby som vedel, čo značí darovať, / chcem byť vystavený na posmech, aby som vedel, čo je uznanie, / chcem byť chudobný, aby som vedel, čo je dostatok, / chcem byť prenasledovaný, aby som vedel, čo je odpúšťanie, / chcem byť nenávidený a chcem neznamenat' nič, aby som zvedel, čo je láska, / a chcem byť ohrozený smrťou, aby som vedel, čo je život; / napokon chcem zomrieť, aby som bol vzkriesený!

Recenzia má však názov Ale ja aj potme vidím Slnko. A Žalmy na rozhraní tisícročí sú aj o radosti. Radosť tryskajúca z tiem: Ó, more utrpenia, / si väčšie ako oceány! / (...) A zdá sa, že som iba bublina, čo v okamihu praská, / no Tvoja obrúč ma objíma, / a ako zázrak neumieram, / kriesi ma Tvoja láska. // Najväčšia je utajená, / človek ju v srdci nosí. / A tráva rastie, / ba čo viac, / keď častejšie sa kosí. Áno, spevniť, zmúdiť cez bolesť pochopením daru Božej lásky. Jasavá, čistá radosť: Ej, chlapci, ťahajte, / ťahajte povrazy zvonov, / ved' ich spev aj búrku zvráti. / Ťahajte, chlapci, nech tančí svet / a hviezdy nech sa krútia. / Je jar, božia jar; / opojná radosť padá do srdca / a do vírbového prútia! (Žalm 30.)

Filozofi už od antických čias až po súčasnosť popísali veľa traktátov o slobode,

žiaden však nebol taký jasný a presvedčivý ako Žalm 116.: Som voľný ako vták. / Hľa, more vecí sa mi núka. // Ďakujem za slobodu, / za dar nebies, ó, Pane! (...) / Nie, ja už nemám putá, / som tu jak prival vód. / Chodím si tu po chotári, / dvíham ruky jak pri oltári / a za všetko, všetko ďakujem! // A pole šepťá, / žito šumí, / vietor spieva svoje dumy / a ja pritom tancujem! / Haleluja! / Haleluja! Radosným pokojom v duši hlaholia „dve pútnické piesne“ - Žalmy 121., 122., Slovensko putujúce do náručia Božej lásky: Ved' duša žije a spáva v Bohu, / tá duša môjho národa! / Už zvonila zvoný / a vypočúti jasnú. / A žitné polia, / husté lesy / a piesok v bani / i kamene skál / spievajú. Úplnosť šťastia, slobody dosiahnutá úplnosťou poznania Božieho milosrdenstva. V ňom - všetko, čo mám, mi stačí. / A všetko, čo mi chýba, / mi nechýba! (Žalm 131.)

Ale človek musí k poznaniu doputovať s pokorou: Zmiluj sa nado mnou, Bože, - a za každým sebaobvinením (ľudstva v človeku), podľa Desatora, sa vždy ozýva referen: Pane, odpusť mi / a otvor mi dvere, / miserere! (Žalm 51.) A najrozsiahlší Žalm 119. vyznieva ako majestátne vyznanie viery: Nikto nepremeral hĺbku šťastia tých, / ktorí sa ponorili do Teba, Pane. / Ty si more bezo dna, / krajina radostí, / pokoja aj vytrženia (...) Lebo iba tá láska neumiera, / ktorá sa dala celá / a ktorá sa i nad zradou / jak rosa v tráve chvela.

Hoci počet žalmov v tomto cykle je inšpirovaný starozákonnými (150), vypovedajú o veľmi súčasnom stave sveta a človeka v ňom: všetko je to o tom, že stále „Goliáš vytŕča brucho a svaly / a Dávid píše a spieva žalmy.“ (Žalm 83) A zároveň o hudbe, ktorá bola neodmysliteľnou sprievodkyňou aj starozákonných žalmov. Rým je sporadický, ale práve preto veľmi účinný, no o účinnosti samotnej hudby na vzdávanie chvál hovorí Žalm 98. - Ó, zázrak hudby, ty reč anjelov, / a my sme v tom víre ako katedrály, / a naprotiviem suchárske mu a otrockému svetu / spievame Pánovi vrúcne chvály, chvály, / chvály! A to nielen vo všeobecnom poňatí, ale aj v našom osobitom slovenskom: Moje husle sú sta švitorenie škovránkov / a harfa ako šum pšeničného poľa / v čistom a teplom ráne. / Moje hymny sú piesňou vodopádov / a môj spev ako spev / tisícročných zvonov. (Žalm 108.)

Žalmy na vzdávanie chvál prosebne zaznievajú aj zo Žalmu 148. a jasavo v záverečnom 150. žalme - so skutočným finále - vzdávanie chvály Bohu za všetko - „za to, že som bol schopný / uprostred chaosu / nájsť svetlo, cestu a pravdu, / Teba, Alfú a Omegu, / Začiatok i Finále. / Chválim Ťa celý do posledného dychu.“

Neviem sa zbaviť pocitu, že som ukrivdila žalom, ktoré som necitovale, ale útechou mi zostáva nádej, že azda práve táto absencia podnieti čitateľov, aby sami siahli - a nielen po nich, ale po celom súbornom dvojzväzkovom Diele Jozefa Tótha. Mój výber je pochopiteľne osobný, ale každý má možnosť urobiť si vlastný, je z čoho vyberať! A opláti sa to! Len v roku, keď vzácne relikvie sv. Cyrila putujú po našich slovenských chrámoch, upozorňujem ešte špeciálne na cyklus Piesne zo Solúna: v nádherných akordoch súzvučia so vzácnou cyrilometodského posolstva zachovávaného v slovenskej duchovnej kultúre cez storočia, ale aj so žalmami: Sviece po holiach blčali. / A keď poľom prechádzali / slovienski apoštoli, / ozývali sa naše dejiny, / monastieri, / Bernolák / a Hollý / i paškárom osvietené školy / prehryzáli sa cez zradnosť vedy / k Múdrosti, k Ježišovi, / ach, aká sila! // Ale stĺpy, / sviece Vzkriesenia tu stoja / alebo začínajú rásť / jak semenozvoja. / A Božie mlyny nikdy nepostoja! (Spev potomkov, s. 330) Nemohla som túto recenziu nenapísať. A nedokázala som ju napísať inak. Aj za cenu, že o druhom zväzku som sa bližšie nezmenila. Hádám iba toľko, že próza Jozefa Tótha svojim krásnym jazykom a emocionálnou poctivým ako básne v próze, takže tiež mi znejú ako poézia. Ale recenziu o nich porúčam do rúk niekoho povolanejšieho.

EVA FORDINÁLOVÁ

J. Chovan na prieskume dna Oravskej priehrady pri jej dočasnom vypustení hľadá pozostatky rodného domu A. Bernoláka na mieste bývalej Slanice

jazykovou úpravou i celkovou prípravou vydania reprezentovali danú tému. Tak v roku 1984 pripravil na vydanie rozsiahly výber z diela maliara Jaroslava Vodrážku autorky Kataríny Závadovej, ktorý vydala Matica slovenská pri príležitosti 90. výročia narodenia výtvarníka.

BÁDANIE V RÍME

V roku 1991 viedol pracovisko Matice slovenskej - Slovenský historický ústav v Ríme - zriadené Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. V tejto funkcii absolvoval aj dvojmesačný výskum v Tajnom vatikánskom archíve, výsledkom čoho bola publikácia Kresťanské korene Slovenska, kde okrem iných latinských dokumentov uverejnil aj obsiahly list Márie Terézie pápežovi Piovovi VI. so žiadosťou o schválenie vyčlenenia z Ostrihomskeho arcibiskupstva troch slovenských biskupstiev: Rožňavského, Banskobystrického a Spišského. (Publikáciu vydal Spolok sv. Vojtecha v Trnave roku 2002.)

OBNOVITEL VERBUMU

V nasledujúcom roku 1992 obnovil takmer polstoročie nevychádzajúci komunistami zastavený reprezentatívny ča-

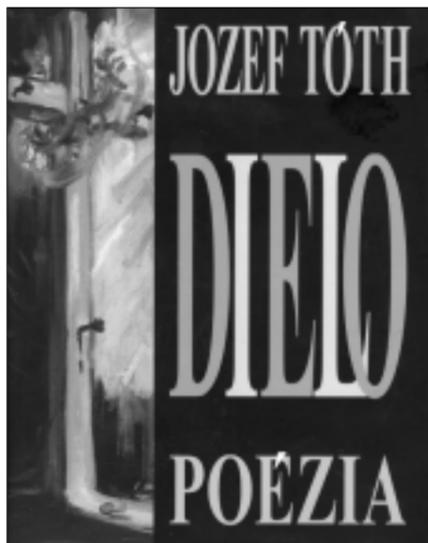
ninám Štefana Náhaluku. V roku 2002 v zborníku z vedeckého seminára o prvom slovenskom prezidentovi Jozefovi Tisovi rozoberal Filozoficko-etické aspekty zodpovednosti dr. Jozefa Tisu z pohľadu kresťanskej morálky (vyšlo vo vydavateľstve SAH Bratislava) a v roku 2003 poskytol svoj príspevok Dokumenty k dejinám slovenskej cirkevnej provincie do zborníka Renovatio spiritualis, vydaného k sedemdesiatinám arcibiskupa-metropolitu Msgr. Jána Sokola (vyšlo vo vydavateľstve LÚČ Bratislava 2003).

ČLENSTVO V ZDRUŽENIACH A OCENANIA

Na základe bohatej publikačnej činnosti ho prijali za člena Spolku slovenských spisovateľov i Združenia slovenských novinárov.

Od roku 1981 je držiteľom najvyššieho vyznamenania Ministerstva kultúry Zaslúžilý pracovník kultúry za rozvoj literárneho múzejníctva na Slovensku a v roku 1992 mu minister kultúry Ladislav Snopko udelil Cenu Andreja Kmeťa za vedeckú a odbornú činnosť na úseku literárneho múzejníctva, jazykovedy a knižnej kultúry.

MÁRIA RAPOŠOVÁ
Snímky: FILIP LAŠUŤ

(Dokončenie
z predchádzajúcich čísel 1 a 2/2011)

ZRUŠENIE

SÚKROMNÉHO VLASTNÍCTVA

Za jednu z hlavných príčin sociálneho zla považujú komunisti súkromné vlastníctvo. Preto považujú jeho zrušenie za nevyhnutnú podmienku vybudovania komunistickej spoločnosti. Súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov, ako aj súkromné vlastníctvo vo všeobecnosti, spôsobuje vznikanie oných antagonistickej vzťahov, ktoré vedú k útlaku a následne k triednej nerovnosti. Je tiež zdrojom negatívnych vlastností starého človeka: egoizmu, hrabivosti, lakomstva a závislosti. Komunisti predpokladajú, že po skolektivizovaní výrobných prostriedkov a zrušení súkromného majetku sa zmení pocit frustrácie vo vzťahu k práci na radosť z práce. Práca tak prestane byť námedznou drinou a stane sa skutočnou náplňou života. Táto vízia opäť pripomína túžbu stredovekých sektárov po prekonaní dedičného hriechu a s ním spojeného trestu, nutnosti pracovať. To odlišuje komunistickú víziu spoločného vlastníctva od predstáv staršieho dáta. Myšlienka spoločného vlastníctva v sociálnych doktrínach komunistov totiž nie je nová a originálna. Nachádza sa už u Platóna. V jeho spise Štát je popísaný blahodarný vplyv spoločného vlastníctva na spoločnosť. To bol ostatne jeden z aspektov platonizmu, voči ktorému sa ohradil Platónov žiak Aristoteles vo svojej Politike. Na rozdiel od komunizmu však Platón presadzuje striktnú hierarchizovanú spoločnosť, na spôsob starovekej Sparty, ktorá je považovaná v komunistickom myslení za výraz reakčnosti, koniec-koncov podobne ako Platón sám. Platón ponecháva vo svojom ideálnom štáte kasty a striktné elitárstvo, čo ho uspôsobuje v súčasnosti stať sa až príliš uskutočniteľným na rozdiel od komunistického chiliastického blúznenia.

Odlišná v komunistickom ponímaní spoločného vlastníctva bola jeho spätosť s rovnosťou, vznikom nového človeka a zánikom štátu. Komunistická spoločnosť nemala byť len optimálne organizovaným štátom, ale naopak zrušením štátu. Až v kresťanskej ére je možné vôbec začať spájať spoločné vlastníctvo s beztriednou spoločnosťou a rovnosťou. V antike o niečom takom ani nesnívali. Umožňuje to heretická potencialita kresťanstva, ktorá je permanentným zdrojom transformácie myšlienky rovnosti pred Bohom, na myšlienku rovnosti sociálnej a morálneho odsúdenia skutkov bohatých ľudí, na odsúdenie bohatstva a majetku ako takého. Do sféry tohto hereticko-gnostickeho vplyvu patria aj teoretickí predchodcovia komunizmu Tomasso Campanella, Thomas More a Francis Bacon. Na nich je vidieť posun oproti antike aj keď sa jej dovolávajú. Predstavujú Platóna obohateného o stredovekú herézu. Nikdy však nejdú za hranice štátu. V tom sa líšia od heretikov a blížia k Platónovi.

Slovo „súkromné“, používané vzhľadom na vlastníctvo, v komunistickom ponímaní vypovedá o širšej intencii tejto nivelizačnej nenávisti, ako len o záujme na úprave výrobných a vlastníckych vzťahov. Toto slovo je odvodené od slova „súkromie“, ktoré evokuje pocit vyhranosti voči kolektívu. Ten, kto niečo vlastní len pre seba a svoju rodinu, si stavia hniezdo a okolo tohto hniezda hradby z vlastníckych vzťahov. Odcudzuje sa tak kolektívu a vo svojej zaslepenosti si podľa komunistov neuvedomuje, že si stavia bariéru medzi seba a ľudstvo, s ktorým sa má zbratať. Ak si to uvedomuje a koná tak zámerne, je v očiach komunistov zvrhlíkovo nezasluhujúcim si súcim. Primárnym cieľom komunistického myslenia nebolo len zrušenie súkromného vlastníctva, ale zrušenie súkromia a všetkého čo s ním súvisí. Do tejto sféry spadajú samozrejme aj rodina. Tá je jedným zo zdrojov zhubného vymedzovania sa. Zhromažďovanie majetku a držba výrobných prostriedkov sa deje tiež na báze rodinnej. Za klasickej v tomto smere možno považovať prácu Friedricha Engelsa: Pôvod rodiny, súkromného vlastníctva a štátu. Už samotný názov napo-

BRANISLAV MICHALKA

Myšlienkové predpoklady komunizmu

vedá, že medzi týmito tromi pojmami existujú podľa Engelsa väzby, ktoré z týchto troch inštitúcií tvoria triumvirát útlaku. Engels vo svojom diele popísal vznik rodiny ako výsledok negatívnych tlakov výrobných vzťahov a definoval ju ako štát v malom, v ktorom vládne rovnaký útlak, ako v skutočnom štáte. Despotickí rodičia si privlastňujú deti, tyraniujú ich a zaplietajú ich do osídlel súkromnovlastníckych vzťahov a postojov, čím odovzdávajú ďalej štafetu odcudzenia. Úlohou komunizmu je teda zrušenie nielen súkromného vlastníctva výrobných prostriedkov, akými sú továrne a poľnohospodárske latifundie, ale aj rodiny, ako elementárnej bunky útlaku a bašty súkromno-vlastníckych vzťahov. Zároveň sa jedná aj o zrušenie súkromia ako takého. Nový človek v novej spoločnosti, nemá čo tajiť pred svojimi ľudskými bratmi, iba ak nekalé úmysly. Preto sa „res publica“ presúva z fóra na celú plochu spoločenského života. V komunizme je všetko vecou verejnou. Aj v prípade tohto predpokladu komunizmu je možné pozorovať evidentné paralely medzi moderným komunistickým myslením a stredovekými herézami. Ten istý apel na zrušenie súkromného vlastníctva a tá istá averzia k rodine. Juhofrancúzski katarari napríklad tvrdili, že: „sviatosť manželská je prostitúcia a že nikto nemôže byť vo svojom vnútri spasený, ak plodí synov a dcéry.“ Podobne sa k manželstvu a rodine stavali bulharskí bogomili alebo manichejci. Ich motívy boli čisto teologické a až komunistická apologetika z nich vytvorila bojovníkov za sociálnu spravodlivosť. Do akej miery tieto archetypy vzbura a degenerovaného kresťanstva vplývali podvedome na komunistické myslenie som vysvetlil vyššie. Aj v prípade zrušenia súkromného vlastníctva a rodiny máme do činenia s vyprázdnenými kresťanskými zásadami.

Ako naznačil už zmieny Friedrich Engels, medzi súkromným vlastníctvom, rodinou a štátom je úzka súvislosť. Spoločne sa podieľajú na útlaku ľudstva. Preto bolo nevyhnutné v komunistickej utópii po odstránení rodiny a súkromného vlastníctva stanoviť ďalší predpoklad k zavedeniu komunizmu -

ODSTRÁNENIE ŠTÁTU

Dôvody na jeho odstránenie sú rovnaké ako pri súkromnom vlastníctve. Štát je pre komunistov zlo. Marx hovorí: „Štát nie je ničím iným, ako koncentrovaným a organizovaným násilím.“ Je to nástroj vládnucej triedy na utlačanie tried podrobených. Zatiaľ čo dôvody sú u komunistov jasné, metódy akými sa toto zrušenie uskutoční už tak celkom jasné nie sú.

Kým doteraz opísané predpoklady komunizmu spadali do kategórie už realizovaných ako napr. vzbura proti Bohu, sekularizácia kresťanských myšlienok, viera v materializmus, alebo do kategórie potenciálne realizovateľných t.j. zrušenie súkromného vlastníctva, zavedenie rovnostárstva; dostávame sa s komunistickou požiadavkou zrušenia štátu do oblasti úplného sociálneho blúznenia. Počas 19. storočia sa vyvíjala fantázia ľudí ako Saint-Simon, Fourier alebo Owen na konštruovaní podobných utópií o raji na zemi. Na papieri vytvárali bezkonfliktné komúny naživajúce spolu v bratstve, v ktorých všetko patrí všetkým a ktoré nepotrebujú žiaden štát. Nemohla ich odraďovať ani konfrontácia s krachom pri ojedinelom pokuse o realizáciu, ako to bolo v prípade Owenovej komúny New Harmony. Skrátka si povedali, že spoločnosť ešte nedozrela a verili ďalej, pretože v skutočnosti to bola forma viery. Neskorší komunisti prevezmú od svojich predchodcov, kacirov a utopických socialistov, všetky tieto utopické atribúty raja na zemi. Keď čítame pasáže z Leninovho Štátu a revolúcie, v ktorých sa popisuje zánik štátu, len ťažko sa môžeme ubrániť pocitu, že počujeme nejakého jurodivého ruského mužíka posadnutého nábo-

ženskou víziou: „Ľudia oslobodení z kapitalistického otroctva si pomaly navyknú dodržiavať najzákladnejšie, od stáročia známe... pravidlá spoločenského súžitia, všimnúť si ich bez násilia, bez donútenia, bez podriadenia, bez osobitného donucovacieho aparátu, zvaného štát.“ Podobne blúzni August Bebel v Erfurtskom programe sociálnej demokracie: „V budúcnosti nebude ani politických ani sprostých zločinov a priestupkov; zloději vymiznú, pretože zmizlo aj súkromné vlastníctvo...“ Do tretice ešte Bakunin, ktorý otvorene priznáva spojenie medzi svojim sociálnym ideálom a vzburou proti Bohu: „Jedinou a všemocnou autoritou, ktorú by sme dokázali rešpektovať, by bola autorita kolektívneho a verejného ducha spoločnosti, založenej na rovnosti a solidarite. ...Áno, to nie je autorita božská, ale skrz-naskrz autorita ľudská, pred ktorou by sme sa radi sklonili, pretože by sme si boli istí, že ľudí nezotročí, ale emancipuje. Bude tisíckrát mocnejšia než všetky božské, teologické, metafyzické, politické a právne autority nastolené cirkvou a štátom...“ Štát ako prekonaná forma sociálneho života mal zaniknúť sám od seba. Žiaden iný popis priebehu tohto procesu u komunistov nenájdeme. Navyše komunisti pripúšťajú, že aj v počiatočoch budovania komunizmu, bude štát nevyhnutný, ako nástroj robotníckej triedy v boji proti starému a za nové. Či sa ho bude chcieť vládnuca robotnícka strana vziať o tom sa neuvažuje. To sa považuje za samozrejme.

Tento skok od štátu ku komunistickej spoločnosti, je jednou z najslabších stránok komunistického myslenia. Zatiaľ čo pri výklade minulosti sa komunisti utápajú v detailných popisoch aplikácie železnej zákonitosti socio-ekonomických vzťahov, pri popise budúcnosti sa stráca detail v radostných hmlách očakávania. Každopádne im nič iné nezostáva, pretože to čo popisujú pripomína radosti, ktoré Ježiš Kristus sľubuje veriacim kresťanom: „ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo“, s tým rozdielom, že tie komunistické radosti sú čisto svetského charakteru.

A aby paralela ku kresťanstvu bola dokonalá, tak aj od ľudí v komunizme sa očakáva premena. Nie je to však morálna obroda na báze nasledovania Krista, ale automatický proces, ktorým prejde každý, pod zákonitým tlakom premeny spoločnosti. Uskutoční sa tak ďalší predpoklad komunizmu -

VZNIK NOVÉHO ČLOVEKA

Myšlienka na transformáciu ľudského vedomia do kvalitatívne vyššej podoby má taktiež korene v chiliizme, ktorý nazval Eric Voegelin: „revolučným očakávaním Druhého príchodu, ktorý by zmenil vnútorné usporiadanie dejín na zemi...“ Pokiaľ by si chcel niekto urobiť presný obraz o mentalite chiliastických kacirov, môže nazrieť do tlačovín súčasných siekt a z ich pestrofarebných obrázkov plných křčovitých úsmevov a všeľudského zbratania, si urobiť predstavu o tom, ako si asi predstavovali raj na zemi chiliaisti štvierajúci sa v roku 1000 na kopce, páliaci svoje majetky v očakávaní Druhého príchodu. Sekularizovanú verziu tejto premeny hriechneho človeka na mierumilovného baránka predstavuje komunizmus. Eric Voegelin dokumentuje víziu o novom veku na diele Joachima da Fiore: „Zatiaľ čo Joachim sám chápal nový vek ako rehoľný poriadok, bola ním v podstate formulovaná idea spoločnosti duchovne dokonalých ľudí, ktorí spolu môžu žiť bez autority akejkoľvek inštitúcie. Táto idea bola rozvíjaná v mnohých variáciách. V tej či onej miere ju nachádzame u rôznych stredovekých a renesančných siekt a taktiež u svätcov puritánskych siekt; v sekularizovanej podobe sa stala imponujúcou súčasťou súčasnej viery v demokraciu a je tiež dynamickým jadrom marxistickej mystiky zaberajúcej sa kráľovstvom slobody a odumieraním štátu.“ Domnievam sa, že toto je len jeden zo zdrojov myšlienky o kolektívnom prerodení človeka. K ďalším zdrojom by sme mohli priradiť myšlienky renesančno-humanistických mystikov, ktoré hovoria v duchu panteizmu o schopnosti božského pretvorenia človeka sebou samým, vlastnými silami. O tom svedčí napr. citát z Jakoba Boehma: „Každý človek je slobodný a je akoby svojím vlastným bohom, môže sa v tomto živote premeniť na zlobu alebo na svetlo“, alebo tiež učenie Tomasso Campanella o užitočnosti mágie. V tomto učení sa dá najlepšie pozorovať krehkosť hraníc medzi princípmi, ktoré dnes vyznáva oficiálna veda a neopaganistickým magizmom a alchymizmom. Campanella hovorí: „Veľký mág musí byť zákonodarcom, ktorý zavádza veci príjemné a užitočné a neveľa ľudí, ktorí sa tomu protia, presvedčuje že sú dobré. Ak pridá znalosť fyziky a astrológie, ktoré pôsobia a pohybujú určitými vecami na určitých miestach a v určitej dobe, dosiahne

dokonalosti.“ V skratke tu vidíme načrtnuté spojenie mágie, fyziky a techniky, ktoré má vyústiť do stavu dokonalosti. Táto vnútorná magická sila človeka, predstavujúca vnútorný imanentizmus v spojení s imanentizmom dejinným tvoria základ komunistickej viery v nového dokonalého človeka. Tieto dva heretické prúdy sa neskôr zlúčili v slobodomuráskom a osvietenecskom hnutí 18. storočia, aby sa obohatené o materialistický evolucionizmus a ochudobnené o magické prvky, vynorili v 19. storočí ako už sformovaný komunizmus. Učenie o zdokonaliteľnosti ľudstva vlastnými silami je vo svojej podstate protikresťanské a predstavuje popretie idey dedičného hriechu a potreby sprostredkovanej spásy skrze Ježiša Krista. Človek správne poctíuje seba samého ako nedokonalého, jeho pýcha, ktorá je súčasťou tejto nedokonalosti, mu však zabraňuje prijať podriadenu rolu v hierarchii bytia. A tak chce túto hierarchiu rozbiť, aby mohol na jej vrchol dosadiť seba. K tomu ale potrebuje božské vlastnosti a ak ich nemá, musí si ich vymyslieť. V tejto línii pokračovali aj komunisti, ktorí prisúdili ľudstvu schopnosť zmeniť svet a následne zmenu sociálnych vzťahov zmeniť vedomie človeka na dokonalé a bez hriechu. Ani v tomto smere nepodali komunisti detailný popis tohto psychického procesu. Neuvádzajú, ktorými konkrétnymi úkonmi a postupmi sa zmení, tá ktorá konkrétna stránka ľudskej povahy. Z prirodzených dôvodov neuskutočiteľnosti tejto utópie im fantázia zlyhávala. Obmedzovali sa podobne ako stredovekí sektári na konštatovanie, že negatívne ľudské vlastnosti zaniknú.

A tak sa nakoniec náš exkurz do komunistického myslenia skončil tam kde sa začal, pri vzbure proti Bohu a snahe nahradiť ho človekom. Nový zbožštený človek mal nakoniec vyletieť ku hviezdám a ovládnuť vesmír. Avšak ako všetky vzbury proti Bohu dopadla aj táto, tak ako sa dalo predpokladať - katastrofou. Bohužiaľ ani tento obľudný experiment ľudí nepočul. Aj dnes sme svedkami pokračovania tej istej revolvy, na báze tých istých myšlienok, len inými prostriedkami. Preto je úlohou všetkých ľudí, ktorí nestratili zmysel pre skutočnosť v jej plnosti, aby sa tomuto nebezpečenstvu postavili.

Dúfam, že môj príspevok k tomuto boju svojou skromnou mierou prispel.

Kresba: Andrej Mišanek

Podľa ostatného verejného prieskumu poľnohospodárstvo na Slovensku nepatrí medzi problémy ktoré ťažia obyvateľstvo. Aj keď za prvé dva sú označené: nezamestnanosť a hospodárska situácia, možno v tom druhom probléme bol myslený i náš rezort. Pôdohospodárstvo, s výnimkou káuz ako napr. reštitúcia pôdy alebo rozkrádanie v štátnych lesoch, sa nedostáva do pozornosti médií a nevzrušuje ani našich politikov, lebo majú k nemu vysoký prah citlivosti. Dôkazom je i to, že prvýkrát nie je v Programovom vyhlásení vlády ani zmienka o potravinovej bezpečnosti a prvýkrát rezort nepatrí medzi priority.

Viem, nemôžeme očakávať žičlivé prostredie, ale malo by byť aspoň spravodlivé, lebo súčasná krízová situ-

ácia naplnia varovania amerických ekonómov, že „svet neodvratne smeruje k potravinovej kríze!“ Nuž diferencia medzi potrebou 7 miliárd obyvateľov planéty na potraviny a ich limitovanými zdrojmi je pri dnes hladujúcej miliarde veľmi veľká a nebude ľahké ju bežnými prostriedkami odstrániť.

Nemali by sme zabúdať, že hľad po Druhej svetovej vojne sa podarilo odstrániť až v procese tzv. zelenej revolúcie, základom ktorej bolo masové využitie poznatkov vedy v genetike a výžive rastlín a zvierat.

Aj u nás - veď tie desaťtisícové úrody obilnín a kukurice a desaťtisícilitrová produkcia mlieka na kravu nepadli z neba! To sú výsledky svetovej vedy - aj tej našej, ktorá bola schopná poznatky zo sveta transformovať za aktívnej

bovala táto generácia. Ale prečo si rovnako nechceme uvedomiť, že rovnako ťažko zaťažujeme potomkov, ak im nezanecháme vedeckovýskumnú bázu schopnú reagovať na aktuálne hygienické, zdravotné a biologické problémy, ktoré prináša čas!

Dajme novej generácii možnosť, aby prevzala pochodeň z oblasti vedy, kým je ešte od toho! A zrušme pripravený príkaz o tom, aby posledný zhasol svetlo. Takto sa musí zmeniť postoj zodpovedných za rozvoj krajiny a perspektívu jej obyvateľov.

Som presvedčený, že ak dnes dopustíme rozpad a likvidáciu poľnohospodárskej vedy, tak už zajtra budeme veľmi pracne zháňať financie a kádre na jej obnovu!

Prečo musíme u nás vždy to nové a progresívne budovať na ruinách? Nie je to možno náš špecifický problém, lebo i Holzmus napísal: „Človek nevie pochopiť sústavu, ktorú nevytvoril, a preto ju musí zničiť a znovu vybudovať, až pochopí, v akých dimenziách ju možno využívať.“

Múdremu stačí naznačiť a hlupáka nepresvedčí ani filozof.

Naša už značne ohrozená potravinová bezpečnosť štátu má dve roviny: kvalitatívnu a kvantitatívnu. O tú kvalitatívnu musí v prvom rade dbať výrobca potravín a prvotných surovín a toto všetko kontrolovať štátna kontrolná autorita. Podmienky na kvalitné a zdravotne neškodné potraviny má bezpochyby vždy domáci výrobca. Už i preto, že tradícia v našich zemepisných šírkach to mnohé roky predurčuje, veď len u nás už takmer storočie sa traduje názor, podľa ktorého falšovanie potravín sa pokladá za skutok zodpovedajúci pokusu o lúpežnú vraždu!

Čo sa týka kvantitatívnej stránky, nedajme sa pomýliť tým, že obchody dnes ponúkajú dostatok potravín. Už je to známe, že podľa výpočtov Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied náš poľnohospodársky pôdny fond je schopný pri racionálnom využívaní užiť nie 5,5 milióna, ale až 10 miliónov obyvateľov. Lenže pri súčasnom trende to už neplatí, lebo viac než polovicu jatočného mäsa, zeleniny a ovocia dovážame, pravdaže, i stými spomínanými rizikami. Bolo to už neraz publikované, teda iba zopakujem pre pamäť, že na Ukrajine v časoch

tzv. rozkulačovania, po našom „kolektivizácii“ v bývalom Sovietskom zväze r. 1932 a 1933 na najúrodnejšej zemi sveta od hladu zahynulo okolo 10 miliónov ľudí a boli zaznamenané prípady kanibalizmu.

Nechcel som skončiť takto morbidne, ale som presvedčený, že náš vidiek dokáže (tak ako už mnohokrát v histórii) odolať rôznym krízam a na rodnej pôde poskytnúť dostatok toho, čo každodenný život vyžaduje a čo sa každému národu nedostáva.

NORBERT BEŇUŠKA

Rok nádeje alebo krachu?

ácia neveští nič dobré: rekordná ročná finančná strata, negatívna obchodná bilancia s agrokomoditami, likvidácia chovu hydiny, ošipáných a pestovania cukrovej repy, nevyužívanie poľnohospodárskeho pôdneho fondu sú signály poukazujúce na cestu do záhuby.

Keď nás nešajú iní, mali by sme sa ratovať sami. Máme na to predsa aj patričné inštitúcie: Komoru a rôzne profesijné a záujmové zväzy. Ale tie akoby nemali zuby. Nuž pravda je, že bez týchto inštrumentov sa dá žiť, ale nie plnohodnotne.

Sympatie verejnosti k poľnohospodárom uberá ich boj o podpory - známe ako dotácie. Nuž ťažko vysvetľovať, že dotácie sú formou podpory ani nie tak sedliakov, ale konzumentov potravín. Azda viac zaváži jeden príklad zo života, ktorý použil môj známy: zlomíme pretekárovi nohu, dáme mu sadru a barlu a nadávame, že nestačí za zdravými. To je to porovnanie cien potravín v Česku, Poľsku, Rakúsku a pod.

Slovenský poľnohospodár predsa nemôže za to, že naši vyjednávači vyrokovali horšie predstúpové podmienky ako susedia - síce bez následkov pre vyjednávačov, ale s fatálnymi dopadmi na poľnohospodárov a potravinárov! Strata i vybudovaných pozícií je predsa len neodpušiteľná, nech sa to volá hoci balíček opatrení na riešenie krízy. Veď zrušenie zníženej sadzby za červenú naftu a zrušenie zníženej sadzby dane pri predaji z dvora je to isté, ako brat žobrákovi palicu - toto sú ďalšie klince do rakvy rezortu.

Ak hodnotím Programové vyhlásenie vlády, tak doslova výnimočný bod je o tom, že sa zásadným spôsobom obmedzí rezortná vedeckovýskumná základňa. To je určite svetová rarita XXI. storočia, ba jeho „perla“.

Právom sa táto veta stala témou aj na ostatnom 37. valnom zhromaždení Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied, najmä v záverečnej diskusii. Pociťuje sa všeobecne negatívny vplyv politiky na rozvoj vedy a vedy v poľnohospodárstve, a tu sa názory líšili. Časť v pléne zastávala názor, že na politiku sa nesmieme dívať ako na čosi špinavé a zlé. Nuž súhlasím aj agrárna politika by nemusela byť špinavá, ale mala byť dobrá a uznanlivá voči chlebovému odvetviu.

Viem, ignorantský postoj politiky na agrárny sektor sa skončí potom, keď

účasti osvietenej časti praxe v našich zložitých prírodných podmienkach.

Nemyslím si, že to v budúcnosti bude ináč. Ak naša spoločnosť nebude disponovať patričným personálnym a technickým vybavením a nebude paralelne spolupracovať so svetovým vedeckým spoločenstvom, tak stratí receptory na prijímanie nových pokrokových technológií a postupov. Počujem už tú obvyklú otázku: A čo tí naši vedci vymysleli? Nuž možno mnohí netušia, že dvaja nositelia Nobelovej ceny za biológiu sú kolegovia nášho slovenského vedca, ktorý s nimi pracoval v rámci stáže a vrátil sa domov, a tak jeho meno sa neobjavilo v zázname, ale ubezpečujem čitateľov, že tohto vedca Boh na Slovensku nezabíja ani rozumu, ani talentu.

Ak chceme silou-mocou dokazovať účinok vedy na kvalitu nášho života, tak pripomeniem, že na Slovensku a v Čechách sa podarilo ako prvým krajinám na svete zlikvidovať pliahu XX. storočí u hospodárskych zvierat - tuberkulózu a brucelózu. Je to aktuálne i dnes, keď čelíme ešte väčším hrozbám. Určite mnohí nevedia, že na Slovensku z iniciatívy Ministerstva pôdohospodárstva SR a za jeho finančnej podpory vzniklo r. 1997 integrované pracovisko Slovenskej akadémie vied a Univerzity veterinárskeho lekárstva -laboratórium na diagnostiku BSE (známej ako chorooba šialených kráv) dávno predtým, než sa prvý prípad ochorenia na našom území vyskytol!

Takto aktívne a zodpovedne musí štát pristupovať k ochrane zdravia ľudí a zvierat!

Kto bude dbať o zdravie a bezpečnosť obyvateľov pri nekontrolovaných dovozoch potravín? Len veľmi naivný človek si môže myslieť, že nás ochráni zahraničné obchodné firmy a zahraničné laboratória pred dovozom salmonelózy, listeriózy, aflatoxínov, dioxínov a iných ešte nepoznaných škodlivín. Zriadenie diagnostiky takýchto látok si vyžaduje mnohoročné skúsenosti a patričné vybavenie. To sa bez vedeckovýskumnej základne nedá!

Ktože to takto až sabotážne riskuje so zdravím dnešnej populácie?

Je až dojemné sledovať vyjadrenia politikov o snahe ochrániť pred ďalším zadlžovaním štát, aby naši potomkovia nemuseli platiť za to, čo spotre-

PŘELOM HOSPODÁŘSKÉ KRIZE?

Nevěřím v žádné přelomy samy od sebe. To, čemu jsme zvykli říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. **Mravní bída je příčina,**

hospodářský úpadek je následek. V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci a veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírat pracující.

Tomáš Baťa, 1932

KULTÚRA Č. 4/2011 VYJDE S DÁTUMOM 23. FEBRUÁR 2011

KULTÚRA DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY PREDPLATNÉ V ROKU 2011

Kultúra je dvojtýždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti. Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.

Vytvárajú tak platformu na diskusiu o významných otázkach slovenskej spoločnosti, jej koreňoch, tradícii, ale aj jej súčasnom stave, s dôrazom na mravnosť jej intelektuálnych elit.

Duchovný rozmer života jednotlivca a národa tvorí chrbticu nášho záujmu v čase, keď sa za mimikri globalizujúceho sa sveta neraz skrýva potlačanie národných kultúr.

Kultúra nezápasi proti ničomu. Kultúra vedie zápas o niečo.

Neprisvedčame, neagitujeme, nezastrašujeme. Inšpirujeme.

Darujte dobrým priateľom Kultúru! Prispejete tak k obrode národa a spoločnosti.

Kto si predplatí Kultúru, investuje nielen do seba, ale aj do rozvoja svojej vlasti.

Objednať si môžete Kultúru v Slovenskej pošte, a. s.,

alebo aj na e-mailovej adrese Kultúry redakcia@kultura-fb.sk.

Jeden výtlačok v roku 2011 stojí 1,20 eur. V roku 2011 vyjde 21 čísel.

KULTÚRA

dvojtýždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Cena jedného čísla je 1,20 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciamy. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Tlačová beseda predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča

Matica slovenská vznikla pred 148 rokmi, v r. 1863, v čase, keď sa z podnetu Franza Liszta uskutočnili v Ríme i u nás oslavy 1000. výročia príchodu Konštantína a Metoda medzi našich predkov. Vtedy sa končilo „Metodovo prorocstvo“ Svätoplukovi: „Tvoji potomkovia nebudú tisíc rokov vládcami v svojej domovine“. Maticu po dvanástich rokoch ministerstvo vnútra zatvorilo. Aj na základe jej ovocia však na konci prvej svetovej vojny zaniklo Uhorsko, Matica nanovo ožila a odvtedy prekonala dobré i zlé časy, zväčša podľa vôle vládnucich. Od roku 1990 sa pod jej záštitou uskutočnili tisíce zväčša kultúrnych, osvetových i vedeckých akcií. Jej 20 rokov nezmenené vedenie sa však čoraz väčšmi venovalo riskantným finančným operáciám. A tak prišla Matica o veľkú časť svojho majetku, ale aj o národný poklad, ktorý jej v roku 1993 zverili občania i zahraniční krajania. Nie vinou desaťtisícov svojich aktívnych členov, ale vinou vedenia prišla aj o svoje meno i postavenie v spoločnosti. To sú fakty.

Podľa zákona má Matica „upevňovať slovenské vlastenectvo“, „prehlbovať vzťah občanov k slovenskej štátnosti“ a plniť ďalšie kultúrne a vedecké úlohy. Aby s týmto cieľom mohla efektívne zjednocovať všetkých občanov Slovenska, ale aj Slovákov doma a v zahraničí, chceme využiť prelomovú šancu na očistenie mena a oživenie Matice. Predkladám preto matičnej i nematičnej verejnosti naše aktuálne hlavné zámery, vrátane informácie o závažných zisteniach pri nakladaní s matičným majetkom v záujme ich dorcieňenia v súlade s právnym poriadkom. Robím tak jednak preto, že mi to uložilo valné zhromaždenie MS, ale najmä preto, že chceme byť príkladom a slovenskú verejnosť presvedčiť o tom, že je nielen potrebné, ale aj možné konať vo vzťahu k nakladaniu s verejným majetkom otvorene, čestne a poctivo. Keďže iná cesta k morálnemu obrodeniu slovenskej spoločnosti nevedie, Matica chce byť príkladom, ako sa vysporiadať s ťažkým bremenom prítomnosti, orientovanej takmer výlučne na získavanie peňazí a hmotné pôžitky.

Verím, že čoskoro získame stratenú dôveru a Matica slovenská sa stane skutočnou „jednotou milovníkov národa a života slovenského“, a počet jej členov dosiahne najmenej 100-tisíc.

AKTUÁLNE

HLAVNÉ ZÁMERY MS

- 1) Očistenie mena, ukončenie káuz, nový štart MS ako ustanovizne zjednocujúcej všetkých občanov Slovenska; nový program MS (snem v máji)
- 2) Nové stanovky MS (snem v máji), nová organizačná schéma, personálne dobudovanie
- 3) Oslavy 150. výročia Memoranda (3. - 5. jún v MT)
- 4) Internetový NÁRODNÝ DENNÍK (štart marec / apríl)
- 5) Nová tvár a obsah SNN (apríl / máj)
- 6) MS na obrazovke a v éteri RTVS
- 7) Vznik Politologickej ročenky
- 8) Začiatok matičných súťaží rôzneho druhu
- 9) Angažovanosť v ekonomike: udeľovanie certifikátov „matičnej kvality“
- 10) Matičné dni v Martine (august)
- 11) Oslavy 200. výročia narodenia F. Liszta (koniec októbra v BA)
- 12) Založenie s.r.o. KROJE / ŠATNICA
- 13) Začiatok akcií na počesť 150. výročia MS (2013)

ZISTENÉ PROBLÉMY

V NAKLADANÍ

S MATIČNÝM MAJETKOM

Na základe vnútorného auditu od decembra 2010 do 20. januára t.r. zistili sme, že sa v rámci Matice sloven-

skej (MS) udiali rôzne finančné prevody, ktorých legitimitu, účelnosť a hospodárnosť preverujeme. Zdá sa, že ich sprevádzali straty na matičnom majetku, ťažko vyčísliteľné. Sme pripravení všetky kauzy doriešiť v spolupráci s príslušnými štátnymi orgánmi.

1) Mediálne sa MS spája s problematickým nakladaním s Národným pokladom (NP). Môžem však oznámiť, že MS nikdy s NP nedisponovala, spolupodieľala sa len (s VÚB, Slovenskou poisťovňou, Slovnaftom, VSŽ, ZSNP a ďalšími subjektmi) na zriadení Nadácie Matice slovenskej v čase otvorenia zbierky na NP (1993). 6. augusta 1997 sa však pôvodná nadácia - údajne na základe súhlasu pôvodných zriaďovateľov nadácie (v MS sme o tom dokument nenašli) - transformovala na nadáciu, ktorej zakladateľom sa stala „Nadácia Matice slovenskej“ so základným imanom 3 mil. Sk. Následne 22. júla 2002 bola vydaná nová nadačná listina, kde do jej orgánov boli vymenovaní „prvých členovia správnej rady“ a nadačné imanie sa znížilo na 300-tisíc Sk. Od toho času nadácia vystupuje ako samostatný právny subjekt, ktorý dodnes neoprávnené používa meno MS. Príslušným svojim členom výbor MS preto 20. decembra 2010 uložil do 20. januára t.r. zabezpečiť vypustenie slov „Matica slovenská“ z pomenovania nadácie. Keďže sa tak nestalo a ani nestane (vyjadrenie J. Markuša), MS urobí s týmto cieľom oficiálne kroky.

Nadácia sama uvádza, že spravuje majetkovú hodnotu NP, a že nadácia nemôže podniknúť s výnimkou prenechania nehnuteľností do nájmu (listina z r. 2002, čl. XI., bod 4). Na okolnosti spravovania NP, vrátane jeho vloženia v sume 763-tisíc eur na základe zmenky do Podielového družstva slovenské investície (PDSI) sa treba spýtať predstaviteľov nadácie.

2) Na druhej strane je pravda, že MS poskytovala v r. 2007-2010 „Nadácii Matice slovenskej“ jednorazové príspevky vo výške 33 až 51-tisíc eur ročne (dovedna 124-tisíc eur). To len potvrdzuje, že vyššie uvedený právny stav sa neregistroval vzhľadom na to, že predseda MS bol zároveň aj predsedom nadácie. Išlo zhruba o sumu rovnajúcu sa nákladom na správu nadácie. Tá poskytovala o.i. (napr. oceňovania osobností) podporu miestnym a regionálnym štruktúram MS, pričom časť prisľúbených prostriedkov v r. 2010 ostala nesplatená. K podrobným údajom o hospodárení nadácie nemajú orgány MS prístup. Vychádzame preto iba z oficiálnych dokumentov. Zdá sa, že výkaz o hospodárení nadácie (SNN č. 30-31/2010) je neúplný - medzi príjmami chýba nielen výnos z 2 % dane z príjmov, ktorý dosahoval 14 až 140-tisíc eur ročne, ale aj jednorazový príspevok MS. V r. 2009 hospodárila nadácia so stratou 95-tisíc eur.

3) Pokiaľ ide o kauzu PDSI, MS ako celok je poškodeným subjektom. Prepojenie MS s PDSI bolo len personálne. Sme pripravení spolupracovať s príslušnými orgánmi na právnom doriešení celej kauzy. Súbežne hľadáme s príslušnými inštitúciami možnosti ako odškodniť 3144 občanov, ktorí vložili svoje prostriedky v celkovom rozsahu asi 25 mil. eur do subjektov zastrešených PDSI.

Za problém však považujeme ak-

ceptáciu zmenky PDSI, dokonca na základe netypickej „zmluvy o vydaní zmenky“ medzi PDSI a MS v hodnote 42-tisíc eur s 3-mesačným dátumom splatnosti. Udialo sa tak 23. marca 2010, teda v čase, keď už bolo zrejmé, že PDSI sa nachádza v problémoch. Operácia so zmenkou nebola schválená v orgánoch MS, dodatočne túto operáciu schválilo predsedníctvo MS 7. septembra 2010 (teda viac ako 2 mesiace po jej splatnosti) a až potom (21. septembra) predseda MS predložil zmenku PDSI na splatenie. Keďže zmenka bola vystavená zmätočne (chýba miesto a dátum jej vystavenia, je v nej namiesto IČO uvedený „dátum narodenia rok 2390“, takže si niekto z MS vystrelil?), nedošlo k jej súdnej vymáhaniu, to by bolo neúspešné.

Problémom je aj vstup MS s 50-percentným vkladom do Eurodružstva (skupina PDSI) vo výške 24,9-tisíc eur 2. decembra 2009. Táto majetková operácia nebola schválená v orgánoch MS. Navyše 50-percentný podiel MS v Eurodružstve nie je doteraz zapísaný v obchodnom registri.

4) MS v dôsledku chybných krokov vedenia prichádzala aj o svoj nehnuteľný majetok. Od r. 1946 bola k

tičnými prostriedkami svedčí aj nákup kotlov do budovy Domu MS v Šuranoch za 66-tisíc eur, keďže išlo o investovanie do cudzieho majetku.

6) Osobitným problémom je „Matičný fond“, ktorý vznikol v čase prvého kola kupónovej privatizácie a svoje kupóny doň vložili mnohí členovia MS. Hospodárenie fondu je mimo nášho dohľadu. Evidujeme však, že 4. júna 2010 Neografia, a.s. Martin (jej rozhodujúcim vlastníkom je MS) poskytla „Matičnému fondu“ pôžičku vo výške 25-tisíc eur s dobou splatnosti tri mesiace (už uplynula). „Matičný fond“ zastupoval predseda MS J. Markuš ako predseda a Z. Jurica ako člen predstavenstva fondu. J. Markuš bol v tom čase aj predsedom dozornej rady Neografie.

Zistili sme aj ďalšiu operáciu súvisiacu s „Matičným fondom“. 4. decembra 2001 uzavreli komplikovanú trojdohodu medzi MS (zastúpenou J. Markušom), Neografiou (zastúpenou A. Lilgem a M. Bielikom) a „Matičným fondom“ (zastúpeným Z. Juricom, J. Pilárikom a I. Švecovou) o prevzatí dlhu Matice voči „Matičnému fondu“ Neografiou. Tento dlh vznikol ešte v r. 1999, keď MS zmluvne prevzala dlh investičnej spoločnosti KONŠTANTÍN vo

výške 230-tisíc eur (vrátane úrokov). Pri ďalšom konaní v tejto veci vystupoval J. Markuš aj ako predseda predstavenstva „Matičného fondu“, pričom používal voči „svojmu podriadenému“ (predsedovi predsedníctva Neografie A. Lilgemu) listový papier s pretlačou „Predseda MS“. Na základe trojdohody z 19. decembra 2007 túto sumu napokon predsa len uhradila MS v r. 2008 (na nej sa za MS podpísal J. Markuš, a za Neografiu A. Lilge a M. Sporka za „Matičný fond“ Z. Jurica a I. Švecová).

MS použila na to časť dividend z Neografie, pričom nie sú doklady, žeby sa touto operáciou zaoberal výbor MS. Nečinné boli vnútorné kontrolné mechanizmy, dozorný výbor MS a jeho predseda, ktorý je zároveň podpredsedom dozornej rady Neografie. Na mimoriadnom valnom zhromaždení Neografie 28. januára t.r. dôjde k takým zmenám v jej orgánoch, aby sa prekazili nekontrolovateľné operácie. Príslušné zmeny nastanú aj v stanovách MS, napr. zväži sa vhodnosť súčasného stavu, keď predseda dozorného výboru je ako zamestnanec podriadený predsedovi MS.

MS zisťuje svoj podiel aj v ďalších obchodných spoločnostiach (napr. Konštantín, s.r.o. v likvidácii, Vydavateľstvo MS, s.r.o., Metod, s.r.o.) a urobí opatrenia na výmenu zástupcov MS v nich - ak je to možné, resp. ďalšie kroky.

7) Zaujímavosťou bol účet 128738012/0200, s ktorým výlučne disponoval iba predseda MS. Tento účet bol zrušený hneď po valnom zhromaždení 25. novembra 2010.

V Bratislave 21. januára 2011

Kresba: Andrej Mišanek

Človek ako reklamný stĺp?

Reklamné stĺpy sú staré aspoň ako „priemyselná revolúcia“, ktorá sa datuje od vynájdenia parného kotla, teda dobrých dvesto rokov. Čím viac výrobcov sa mechanicky produkovalo, tým viac sa výrobcovia museli usilovať nájsť na ne kupcov. Jedným z prvých prostriedkov masových ponúk rozličných výrobcov boli reklamné stĺpy. V niektorých mestách sa podnes zachovávajú tie ich najstaršie formy ako kultúrne pamiatky. Ich funkcia pozostávala v tom, aby dobre študovaným veľkým obrazom produktu a výraznou reprodukciou firemnej značky alebo mena výrobcu, vylepeným na objemom a vysokom priestore ponajviac valcovitej formy, solidne upevnenom na ľuďmi najviac frekventovaných miestach, vzbudili čím väčší záujem o ponúkaný výrobok. Zrejme za používanie takéhoto priestoru musel výrobca platiť primeraný poplatok podľa zaujatého priestoru reklamy a podľa času, na ktorý ten priestor obsadil. Takto to bolo až do týchto najnovších niekoľkých desaťročí.

Teraz však už mnohí, najmä svetovo organizovaní výrobcovia prišli na „geniálnu“ myšlienku: Prečo by sme mali za našu reklamu platiť, keď vo svetových rozmeroch by to znamenalo ťažké milióny! Stačilo im vynájsť spôsob, ako využiť namiesto a vo funkcii reklamných stĺpov hlúposť mnohých najmä mladých ľudí. Napadlo mi to, keď som nedávno v priamom televíznom prenose pozoroval chrbát mladého človeka, ktorý v kostole počas svätej omše sedel na takom mieste, ktoré kamera najmenej desať krát zachytila celkom zblízka. Celý jeho horný chrbát bol veľkými literami popísaný názvom jednej z amerických odevných firiem „pre mužov aj ženy“, ktorej robí neprestajne reklamu ešte aj v kostole. Iste si neuvedomil, že za takúto reklamu by tá firma normálne musela platiť značné poplatky, zatiaľ čo on jej za tú časť „módneho“ odevu musel slušne zaplatiť.

Ešte menej si asi uvedomoval, že ako človek sa degraduje na funkciu reklamného stĺpa, a to ešte za vlastné peniaze. (msd)

5) Zistili sa aj iné prípady nedostatočnej starostlivosti zo strany vedenia MS o matičný majetok. Na základe viacerých zmlúv o budúcej zmluve, bez následného uzavretia kúpnych zmlúv, MS v r. 1997 zaplatila 5442,47 eur (plus právne služby 2300 eur) za pozemky v Martine (205 m² v susedstve tzv. Beňuškovho domu; parcelné číslo 735/3 a 753/2). Vlastníctvo týchto pozemkov však nebolo vložené do katastra, a tak pôvodní vlastníci ich predali ešte raz.

O nehospodárnom nakladaní s ma-